
**SETLEMENTIN MERKITYS IKÄÄNTYVILLE
MAAHANMUUTTAJILLE**

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hämeenlinna, syksy 2014

Joel Ranta-aho

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen sosiaalityö

Tekijä	Joel Ranta-aho	Vuosi 2014
Työn nimi	Setlementin merkitys ikääntyville maahanmuuttajille	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön yhteistyötahona toimi Hämeenlinnan seudun Setlementti ry. Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia Setlementin merkitystä ikääntyville maahanmuuttajille. Työn tavoitteena oli antaa tärkeää tietoa setlementille ikääntyvien maahanmuuttajien tarpeista ja toiveista, mitä voidaan mahdollisesti hyödyntää setlementin toiminnassa.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Keskeisimmät teoreettiset lähtökohdat opinnäytetyölle olivat setlementti, maahanmuuttajuus, kotoutuminen, osallisuus, maahanmuuttajan vanhuus, sosiaaliset verkostot, sekä aikaisemmat tutkimukset.

Tutkimuksessa käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta. Aineiston hankinta toteutettiin teemahaastattelun avulla ja aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tutkimusaineiston perusteella ikääntyvät maahanmuuttajat pitivät tärkeänä setlementissä suomen kielen oppimista, muiden ihmisten kanssa yhdessäoloa ja käytännön avun saantia. Kehittämisehdotuksiksi tutkimukseen osallistuneet ehdottivat tietokoneen hankkimista setlementin tiloihin, sekä liikunnallisten aktiviteettien toteuttamista.

Avainsanat setlementti, maahanmuuttajat, kotoutuminen, sosiaaliset verkostot, ikääntyminen

Sivut 37 s. + liitteet 1 s.

HÄMEENLINNA

Degree Programme in Social Services
Social Pedagogical Social Work

Author	Joel Ranta-aho	Year 2014
Subject of Bachelor's thesis	The importance of Settlement for aging immigrants	

ABSTRACT

This thesis was commissioned by Hämeenlinna Region Settlement Association. The purpose of this thesis was to examine the importance of Settlement for aging immigrants. The aim was to provide important information to Settlement about aging immigrants' needs and hopes. The information can be used later on in Settlements' action.

The most essential theoretical basis consisted of Settlement, immigration, integration, participation, immigrants' old age, social connections and prior research on the topic. The thesis was a qualitative research. The material was collected by using thematic interview and the gathered data were analyzed into themes.

Based on the research data, the conclusion was that the aging immigrants considered important to learn Finnish, being together with the other people and getting practical help from Settlement. The participants of this study suggested that Settlement could provide a computer in their premises and organize some sport activities.

Keywords Settlement, immigrants, integration, social connections and aging

Pages 37 p. + appendices 1 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	SETLEMENTTI.....	2
2.1	Setlementtiliike- ja liitto.....	2
2.2	Hämeenlinnan seudun Setlementti ry.....	3
2.3	Kolmas sektori.....	3
2.4	Setlementin toiminta ikääntyville.....	4
3	MAAHANMUUTTAJUUS JA KOTOUTUMINEN.....	4
3.1	Käsitteistöä.....	4
3.2	Maahanmuuttajien määrä Suomessa ja Kanta-Hämeessä.....	5
3.3	Kotoutuminen prosessina.....	7
3.4	Akkulturaatio.....	7
3.5	Kotouttaminen.....	8
4	OSALLISUUS.....	9
4.1	Yksilön osallisuus monikulttuurisesta näkökulmasta.....	9
4.2	Osallisuus ja sosiaalipedagogiikka.....	10
4.3	Ikääntymisen sosiaalipedagogiikka.....	10
5	MAAHANMUUTTAJAN VANHUUS.....	10
5.1	Ikääntyminen.....	10
5.2	Vanhuuden iän määrittely.....	11
5.3	Maahanmuuttajan vanhuus uudessa maassa.....	11
6	SOSIAALINEN VERKOSTO.....	12
6.1	Arjen verkostot.....	12
6.2	Ikääntyvien sosiaaliset verkostot.....	13
6.3	Maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot.....	13
6.4	Ikääntyvän mielekäs ja merkityksellinen toiminta.....	14
7	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET.....	15
8	TUTKIMUKSEN TAVOITE.....	16
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	16
9.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	16
9.2	Teemahaastattelut.....	17
9.3	Haastattelujen toteutus.....	17
9.4	Aineiston analyysi.....	18
9.5	Luotettavuus ja eettisyys.....	19

---

10 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	19
10.1 Sosiaaliset verkostot.....	20
10.2 Suomen kieli.....	22
10.3 Käytännön apu.....	23
10.4 Ikääntymisen haasteet	23
10.5 Osallisuus	27
10.6 Vapaa-ajan ja arjen tukeminen.....	28
10.7 Kehittämisehdotukset.....	29
11 JOHTOPÄÄTÖKSET	30
12 POHDINTA.....	32
LÄHTEET	34

Liite 1   Haastattelukysymykset

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:n iäkkäiden maahanmuuttaja-asiakkaiden kokemuksia setlementistä ja sen merkityksestä heille. Setlementissä järjestetään toimintaa maahanmuuttajille, joten asiakkaiden mielipiteet voivat omalta osaltaan antaa tärkeää tietoa setlementille ikääntyvien maahanmuuttajien tarpeista ja toiveista, mitä voidaan mahdollisesti hyödyntää setlementin toiminnassa. Ikääntyvien määrä kasvaa Suomessa, joten erilaiset kolmannen sektorin palvelut voivat olla tärkeässä roolissa ikääntyvien ihmisten arjessa.

Minua kiinnostaa monikulttuurisuus, sillä opintojeni aikana suoritin kolme harjoittelua monikulttuurisen työn parissa. Opinnäytetyön tekeminen maahanmuuttajiin liittyen oli myös luonteva jatko monikulttuurisen työn sivuaineelle. Hämeenlinnan seudun Setlementti ry on minulle myös entuudestaan tuttu yhdistys, sillä olen ollut vapaaehtoisena järjestämässä toimintaa maahanmuuttajamiehille Hämeenlinnassa.

Otin yhteyttä paikalliseen setlementtiin ja saimme sovittua yhdessä työntekijöiden kanssa, että voisin tehdä opinnäytetyön ikääntyviin maahanmuuttajiin liittyen. Tutkimus on myös omalta osaltaan ainutlaatuinen, sillä ikääntyviä maahanmuuttajia ei ole tutkittu paljon, varsinkaan Kanta-Hämeen alueella.

Haastateltavaksi opinnäytetyöhön valikoitui 4 ikääntyvää maahanmuuttajaa, joiden iät olivat 54–65 vuotta. Haastateltavista kolme henkilöä oli sukupuoleltaan naisia ja yksi mies. Tässä opinnäytetyössä ikääntyvillä maahanmuuttajilla tarkoitetaan 54 vuotta täyttäneitä.

Tärkeimmät opinnäytetyötä kuvaavat käsitteet ovat setlementti, maahanmuuttajuus, kotoutuminen, osallisuus, maahanmuuttajan vanhuus ja sosiaaliset verkostot. Aiheeseen liittyvät teoreettiset lähtökohdat muodostuvat alan kirjallisuudesta ja aiemmista tutkimuksista. Opinnäytetyö on luonteeltaan kvalitatiivinen. Aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla ja aineiston analyysimenetelmänä oli teemoittelu.

2 SETLEMENTTI

Tässä luvussa kerrotaan Setlementtiliikkeen ja -liiton historiasta, sillä aihe ja tutkimustoive sovittiin yhdessä paikallisen setlementtiyhdistyksen kanssa. Tässä kappaleessa luodaan kuvaus myös Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:n toiminnasta, sekä kolmannesta sektorista.

2.1 Setlementtiliike- ja liitto

Setlementtiliikkeen syntyminen ulottuu aina 1800-luvun lopulle, jolloin Itä-Lontoon köyhään työläisten kaupunginosaan perustettiin ensimmäinen setlementtiliike, Toynbee Hall. Yliopisto-opiskelijoita ja opettajia asettui osaksi setlementtiyhteisöä ja heidän pyrkimyksenä oli yhteistyön voimin auttaa, edistää hyvinvointia ja sivistää köyhempää väestöä. Tälle työlle pohjautuu myös nykyinen ruohonjuuritasolla ihmisten parissa toteutettava setlementtityö. (Setlementtiliitto n.d.a.)

Suomeen yritettiin saada Setlementin kaltaista toimintaa jo vuonna 1890 Helsingin Sörnäisiin Kansankoti- toiminnalla. Rahoituksessa oli kuitenkin ongelmia ja toiminta päätettiin lopettaa jo 1910-luvun alkupuolella. Toiminta jatkui Evankelioimistoimikunnan alaisena vuodesta 1915 alkaen, jossa toiminnan aktiivisena osallisena oli muun muassa Sigfrid Sirenus. Sirenus haki mallia setlementtityöstä Englannista ja hän halusi kehittää vastaavanlaista toimintaa myös Suomeen. Sirenus piti aiheesta lukuisia esitelmiä, luentoja, sekä keskusteluja ja lopulta sisällissodan jälkeen vuonna 1918 ensimmäinen Suomen Setlementtiliitto perustettiin nimellä Teollisuusseutujen Evankelioimisseura. (Setlementtiliitto n.d.b.)

Nykyisin setlementtiliiton alaisuuteen kuuluu 33 paikallista setlementtiä ja 7 lasten- ja nuorten piirijärjestöä. Monikulttuurinen työ on yksi päätoimialoista Setlementtiliiton toiminnassa. Monikulttuurisen työn ohella muihin toimintamuotoihin kuuluvat lapsi- ja nuorisotyö, asumisen palvelut, seniori- ja vanhustyö, kansalaistoiminta, opinto- ja kulttuuritoiminta, sekä vaikeat elämäntilanteet. Setlementtiliitto on kansalaisjärjestönä poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. (Vuosikertomus 2013a, 4.)

Setlementtiliikkeen perustehtävät pohjautuvat muun muassa ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, ihmisten elämänhallintaan, sekä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Setlementin perusarvoihin kuuluvat ihmisten välillä tapahtuva yhteistyö, yhteisöllisyys, sekä jokapäiväinen työssä toteutettava lähimmäisenrakkkaus. Näiden lisäksi tärkeitä arvoja ovat muun muassa toisten ihmisten oikeuksien arvostaminen, erilaisuuden hyväksyminen, sekä heikommassa asemassa olevan ihmisen auttaminen. (Vuosikertomus 2013a, 6.)

2.2 Hämeenlinnan seudun Setlementti ry

Yhdistyksen nimi on 12.8.2014 alkaen toiminut nimellä Hämeenlinnan seudun Setlementti ry (Hämeenlinnan seudun Setlementti ry 2014). Vuonna 1997 perustetun yhdistyksen tehtäviin kuuluu tukea osallisuutta, luoda toimintamahdollisuuksia, sekä vaikuttaa yhteiskuntaan. Monikulttuurinen työote, kansalaistoiminnan kehittäminen, sekä vapaaehtoistoiminta näkyvät tehtävän toteuttamisessa. Yhdistyksen arvoihin kuuluvat yhteisöllisyys, kohtaaminen ja luottamus. Ihmisten osallisuus, tasavertaisuus, arvostus ja ilmapiiri ovat muun muassa niitä tekijöitä, jotka luovat pohjan yhdistyksen arvoille. (Hämeenlinnan seudun Setlementti ry n.d.a; Vuosikertomus 2013b, 4.)

Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:n päätoimialoihin kuuluvat kansalais-toiminta, työllistymistä ja kotoutumista edistävä toiminta, sekä kehittämishankkeet. Järjestöyhteistyö, Kohtaamispaikka, Vapaaehtoistoiminta, sekä Lapsi- ja nuorisotyö kuuluvat osaksi Kansalaistyön piiriä. TyöPolku -projekti, Kuntouttava työtoiminta, sekä Valmennukset kuuluvat osaksi Työllistymistä ja kuntoutumista edistäviin toimintoihin. Kehittämishankkeisiin kuuluu erinäiset hankkeet, joiden sisältö riippuu haettujen hankkeiden ja käynnissä olevien projektien mukaan. Vuonna 2014 Hämeenlinnan seudun Setlementti ry on ollut mukana neljässä eri projektissa. Yhdistys on myös mukana yhteistyössä Suomen Setlementtiliiton kanssa Yhdessä mukana – hankkeessa. Projektin tarkoituksena on kehittää toimintaa Hämeenlinnan lähialueen ikääntyneille. (Hämeenlinnan seudun Setlementti ry n.d.b.)

2.3 Kolmas sektori

Setlementtiliitto on osa kolmannen sektorin työkenttää. Erilaisia yksityisten ja julkisten sektoreiden rinnalla organisoivia, järjestäytyneitä toimijoiden ryhmää kutsutaan kolmanneksi sektoriksi. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa erilaiset kansalaisten muodostamat säätiöt, yhdistykset sekä osuuskunnat. (Harju 2003, 15.)

Vapaaehtoisuus, yhteisöllisyys, voittoa tavoittelemattomuus, yleishyödyllisyys ja solidaarisuus ovat tyypillisiä arvoja kolmannen sektorin toiminnalle. Sitran tutkimusjohtaja Antti Hautamäen (2001) mukaan kolmannelta sektorilta voitaisiin puhua myös kansalaissektorina. Tällöin termi kuvaisi paremmin sitä seikkaa, että toiminta on lähtöisin kansalaisten aktiivisuudesta. (Harju 2003, 15–16.)

Harjun (2003, 171) mielestä kansalaistoiminnan ideaalia vaalitaan siten, että järjestetty toiminta toteutetaan ihmisten ehdoilla ja, että se on aidosti osallistujista lähtöisin olevaa. Hänen mukaansa ihmislähtöinen tarkastelutapa toteutuu hyvin paikallisessa pienimuotoisessa kansalaistoiminnassa organisaatiokeskeisen ajattelun sijaan. Yleiset motiivit kansalaistoiminnalle ovat kiinnostus aihetta kohtaan, auttamisen halu, uusien ystävyysuhteiden luominen, uuden oppiminen ja vastapainon saaminen työlle (Harju 2003, 40).

2.4 Setlementin toiminta ikääntyville

Setlementtiliiton seniori- ja vanhustyö kuuluu osaksi lähes jokaista setlementtiä. Työkenttään kuuluvat palvelujen kehittäminen, sekä erilaiset yhteisöpalvelut. Setlementti rakentaa myös koteja senioreille, missä erilaisia kodinomaista asumista tukevia palveluja pyritään tarjoamaan. Erityisryhmät, kuten ikääntyneet maahanmuuttajat, päihdeongelmaiset ja kehitysvammaiset ovat osa setlementin seniori- ja vanhustyön kenttää. (Setlementtiliitto n.d.c.)

Setlementin ikääntyneet erilaisine kokemuksineen ja osaamisineen nähdään voimavarana yhteisölle. Ikääntyvät ihmiset tarvitsevat paikan, jossa viettää aikaa muiden ihmisten kanssa. Tämän lisäksi he voivat myös tarvita apua jokapäiväisiin tilanteisiin ja silloin on hyvä olla paikka, josta apua voi saada. (Setlementtiliitto n.d.c.)

3 MAAHANMUUTTAJUUS JA KOTOUTUMINEN

Maahanmuuttajien määrä kasvaa Suomessa vuosi toisensa jälkeen. Ulkomalaisia muutti Suomeen vuonna 2012 yhteensä 31 280. Määrältään se on 1800 henkilöä enemmän kuin vuonna 2011 ja myös eniten koko Suomen itsenäisyyden aikana. (Sisäasiainministeriö n.d.)

Opinnäytetyötä varten haastatellut henkilöt ovat maahanmuuttajataustaisia, joten ensimmäinen teoriaosuus kertoo maahanmuuttajuudesta ja kotoutumisesta. Kotoutumisesta kertominen antaa lukijalle hyvän kuvan maahanmuuttajien sopeutumiseen liittyvistä haasteista. Tässä kappaleessa avataan ensin maahanmuuttajiin liittyvää käsitteistöä, jonka jälkeen luvussa käydään läpi maahanmuuttajien määrää Suomessa ja Kanta-Hämeessä. Tämän jälkeen kappaleessa luodaan kuvaus sopeutumisen prosessin eri vaiheista. Seuraavaksi kappaleessa käsitellään akkulturaatiota, eli kulttuuriin sopeutumista. Lopuksi kerrotaan kotouttamiseen liittyvästä lainsäädännöstä.

3.1 Käsitteistöä

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan jokaista Suomessa pysyvästi asuvaa ulkomalaisista. Maahanmuuttaja on saattanut tulla Suomeen esimerkiksi töiden, avioliiton, paluumuuton tai pakolaisuuden vuoksi. (Räty 2002, 11.)

Pakolainen on henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja hänellä on perusteltu syy joutua vainotuksi kotimaassa rodun, uskonnon, kansallisuuden, poliittisen mielipiteen tai johonkin yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen vuoksi. Suomessa pakolaispolitiikka perustuu YK:n pakolaissopimukseen, sekä oman maan lainsäädäntöön. (Liebkind 1994, 10.)

Turvapaikanhakijat ovat henkilöitä, jotka anovat Suomesta turvapaikkaa. He ovat tulleet Suomeen omasta kotimaastaan tai muusta maasta, jota ei ole luo-

kiteltu turvalliseksi. Turvapaikanhakija saa varsinaisesti pakolais-statusen, kun hänen hakemus on käsitelty ja hän saa oleskeluluvan. (Räty 2002, 11, 18.)

3.2 Maahanmuuttajien määrä Suomessa ja Kanta-Hämeessä

Vuonna 2013 Suomessa asui 5 451 270 asukasta, joista ulkomaan kansalaisia oli 207 511. Vieraskielisten osuus Suomen väestöstä oli 289 068. Ulkomaan kansalaisten ja vieraskielisten määrä on kasvanut Suomessa merkittävästi, sillä vielä vuonna 1990 ulkomaan kansalaisia oli 26 255 ja vieraskielisten määrä oli 24 783. Koko Suomen väkiluku oli vuonna 1990 4 998 478. (Suomen virallinen tilasto 2013.) Taulukko 1 kuvaa Suomen väestöä vuosina 1990 ja 2013.

Taulukko 1. Suomen väestö, ulkomaan kansalaiset ja vieraskieliset vuosina 1990 ja 2013 (Suomen virallinen tilasto 2013).

	Suomen väestö	Ulkomaan kansalaiset	Vieraskieliset
1990	4 998 478	26 255	24 785
2013	5 451 270	207 511	289 068

Kanta-Hämeessä asui vuonna 2013 175 481 asukasta, joista ulkomaan kansalaisia oli 4 237 ja vieraskielisiä 5 390. Vielä vuonna 1990 Kanta-Hämeen asukasluku oli 162 248, joista ulkomaan kansalaisia oli vain 465 ja vieraskielisiä 478. (Suomen virallinen tilasto 2013.) Taulukko 2 kuvaa Kanta-Hämeen väestöä vuosina 1990 ja 2013.

Taulukko 2. Kanta-Hämeen väestö, ulkomaan kansalaiset ja vieraskieliset vuosina 1990 ja 2013 (Suomen virallinen tilasto 2013).

	Kanta-Hämeen väestö	Ulkomaan kansalaiset	Vieraskieliset
1990	162 248	465	478
2013	175 481	4 237	5 390

Hämeenlinnassa vieraskielisten määrä oli vuonna 2013 2 486. Suurimmat vieraskieliset ryhmät olivat viro, venäjä, puola, persia, arabia, turkki ja englantia. (Hämeenlinnan kaupunki 2014.)

Koko Suomen suurimmat ryhmät ulkomaan kansalaisista muodostivat vuoden 2013 väestötilaston mukaan virolaiset (44 774), venäläiset (30 757), ruotsalaiset (8 382) ja somalialaiset (7 465). Kanta-Hämeessä suurimmat ryhmät ulkomaan kansalaisista muodostivat virolaiset (1 206), venäläiset (446) ja puolalaiset (305). (Suomen virallinen tilasto 2013.)

Vuonna 2013 Suomen väestöstä yli 50-vuotiaita oli 2 186 886, joista ulkomaan kansalaisten osuus oli 35 321. Vaikka vanhempien ulkomaalaisten määrä suhteutettuna koko väestön määrään oli verrattain pientä, on yli 50-vuotiaiden ulkomaalaisten määrä lisääntynyt varsin runsaasti vuodesta 1990, jolloin heitä oli vain 4 107. Yli 50-vuotiaita oli Suomessa vuonna 1990 yhteensä 1 455 314. (Suomen virallinen tilasto 2013.) Taulukko 3 kuvaa yli 50-vuotiaiden määrää Suomessa vuosina 1990 ja 2013.

Taulukko 3. Yli 50-vuotiaiden osuus Suomen väestöstä ja yli 50-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten osuus Suomen väestöstä vuosina 1990 ja 2013 (Suomen virallinen tilasto 2013).

	Yli 50-vuotiaiden osuus Suomen väestöstä	Yli 50-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten osuus Suomen väestöstä
1990	1 455 314	4 107
2013	2 186 886	35 321

Kanta-Hämeessä yli 50-vuotiaita oli vuoden 2013 tilaston mukaan 75 186, joista ulkomaan kansalaisten määrä oli 778. Vielä vuonna 1990 Kanta-Hämeessä oli ainoastaan 70 yli 50-vuotiaasta ulkomaan kansalaista. Kanta-Hämeessä yli 50-vuotiaita oli vuonna 1990 51 330. (Suomen virallinen tilasto 2013.) Taulukko 4 kuvaa yli 50-vuotiaiden määrää Kanta-Hämeessä vuosina 1990 ja 2013.

Taulukko 4. Yli 50-vuotiaiden osuus Kanta-Hämeen väestöstä ja yli 50-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten osuus Kanta-Hämeen väestöstä vuosina 1990 ja 2013 (Suomen virallinen tilasto 2013).

	Yli 50-vuotiaiden osuus Kanta-Hämeen väestöstä	Yli 50-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten osuus Kanta-Hämeen väestöstä
1990	51 330	70
2013	75 186	778

Vuonna 2013 Hämeenlinnan väkiluku oli 67 856 (Väestörekisterikeskus 2013). Näistä ulkomaalaistaustaisten, ulkomaalla syntyneiden osuus oli 2314. Yli 50-vuotiaita ulkomaalla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia oli Hämeenlinnassa vuonna 2013 yhteensä 541. Kokonaisuudessaan ulkomaalla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia oli Hämeenlinnassa vuonna 2013 2314 ihmistä. (STAT YHT Vaesto tilasto, sähköpostiviesti 19.9.2014.)

3.3 Kotoutuminen prosessina

Sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan on vaiheittainen prosessi, josta voidaan puhua myös kulttuurishokkina. Sopeutumisprosessi on yksilöllinen prosessi, johon vaikuttavat useat eri tekijät, kuten lähtötilanne, uuden ympäristön vastaanottavaisuus ja maahanmuuttajan oma persoonallisuus. Kulttuurishokin etenemisen vaiheet ovat kuherruskuukausivaihe, torjuntavaihe, tasapainonhakuvaihe ja useamman kulttuurin hallintavaihe. Kuherruskuukausivaiheen aikana maahanmuuttaja on usein tyytyväinen elämäänsä ja optimistinen omista mahdollisuuksistaan uudessa kotimaassa. Torjuntavaiheessa maahanmuuttaja on turhautunut ja tuntee vihaa uutta kulttuuria kohtaan. Tasapainonhakuvaiheessa ihminen alkaa hyväksyä elämäntilanteen ja siihen liittyvät tosiasiat. Useamman kulttuurin hallintavaiheessa maahanmuuttaja tasapainoilee kahden eri kulttuurin välillä, jossa hän omaksuu molemmista kulttuureista kielen, tavat ja arvot. (Räty 2002, 121.)

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan omaa tilaa ja tilannetta, jossa hän on osallinen ympäröivään yhteiskuntaan ja missä hän samalla säilyttää ja kunnioittaa omaa kulttuurista identiteettiään. Suomalaisen kotoutumispolitiikan mukaan yksilön kotoutuminen uuteen maahan on välttämätön edellytys kansalaisuuden kannalta. Ihmiselle kansalaisuutta on olla osa kansallista yhteisöä ja jotta yksilö saisi kansalaisen statuksen tunteen, tulee hänen kotoutua kyseiseen yhteisöön. Kotouttaminen tarkoittaa niitä yhteiskunnallisia toimenpiteitä, jotka tukevat kotoutumisprosessia. (Keinänen & Mäkeläinen 2009, 187–188.)

3.4 Akkulturaatio

Akkulturaatiolla tarkoitetaan kulttuuriin sopeutumista. Akkulturaatiossa ryhmät, joilla on toisenlainen kulttuurinen tausta tulevat yhteyteen keskenään ja sen seurauksena toisessa tai molemmissa ryhmän kulttuureissa tapahtuu muutumista. Maahanmuuttajan uuteen kulttuuriin sopeutuminen alkaa uuteen maahan saavuttaessa ja jatkuu niin kauan kun hän on yhteydessä omaan kotimaahansa. Yleisesti akkulturaatio alkaa siten, että ihminen sopeutuu uuteen kansaan. Samalla hän oppii uutta kieltä ja yhteiskunnallisia instituutioita ja niiden toimintatapoja jne. Maahanmuuttaja oppii toiminaan ajan mittaan itsenäisesti uudessa maassa. Kuitenkin hänen etninen identiteetti voi yhä olla hänen omassa mielessään oman maan kansalainen. (Alitolppa-Niitamo 1993, 29.)

Sopeutumiskykyyn vaikuttavia tekijöitä maahanmuuttajalle ovat luonne ja demografiset piirteet esimerkiksi ikä ja hänen oman maan kulttuurin yhteneväisyys uuden maan kulttuuriin. Lisäksi nykyisen maan suhtautuminen maahanmuuttajiin ja erilaisiin kulttuureihin vaikuttavat maahanmuuttajan sopeutumiseen uuden maan kulttuuriin. (Alitolppa-Niitamo 1993, 30.)

Berry (1990) mainitsee neljä erilaista akkulturaation sopeutumismallia, jotka ovat assimilaatio, separaatio, integraatio ja marginalisaatio. Assimilaatiosta eli sulautumisesta puhutaan silloin kun maahanmuuttaja ei halua tai hän ei saa mahdollisuutta säilyttää omaa kulttuuria ja kulttuurista identiteettiään. Separatio eli eristäytyminen tapahtuu silloin, kun maahanmuuttajan arvostus omaa kulttuuriaan ja säilyttämistä kohtaan on niin suuri, että hän haluaa välttää yhteyden valtakulttuuriin. Integraatiossa eli kotoutumisessa maahanmuuttaja haluaa ylläpitää omaa kulttuuriaan, sekä hän on halukas käymään tiivistä kanssakäymistä uuden kulttuurin kanssa. Marginalisaatiossa eli syrjäytymisessä maahanmuuttaja jää oman alkuperäiskulttuurin ja valtakulttuurin ulkopuolelle. Hänellä ei välttämättä ole halua tai edellytyksiä oman kulttuurin säilyttämiselle tai kiinnostusta valtakulttuuriin. (Alitolppa-Niitamo 1993, 32–33.)

3.5 Kotouttaminen

Uudistettu kotoutumislaki tuli voimaan 1.9.2011. Kotoutumislain tarkoitus on edistää ja tukea maahanmuuttajan kotoutumista ja hänen mahdollisuuttaan osallistua suomalaiseen yhteiskuntaan. Lain tarkoituksena on myös edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Lakia sovelletaan henkilöön, jolla on voimassa oleva oleskelulupa tai oleskeluoikeus on rekisteröity tai hänelle on myönnetty oleskelukortti. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Kotouttamiseen liittyvien asioiden hoitamisesta vastaa Työ- ja elinkeinoministeriö (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014a). Kotouttamisella tarkoitetaan kotoutumisen laajaa tukemista ja edistämistä viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteiden ja palveluiden avulla. Pääsääntöisesti nämä toimenpiteet ja palvelut järjestetään osana kunnan peruspalveluita sekä työ- ja elinkeinohallinnon palveluilla. Kunnan tulee huolehtia siitä, että kunnan palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille. Palvelut ja toimenpiteet on järjestettävä kunnan tarpeiden mukaan ja ne voidaan järjestää myös kuntien välisen yhteistyön avulla. Kuntien tulee huolehtia myös henkilöstön osaamisesta kotouttamisessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014b; Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Maahanmuuttajien kotoutumista tukee muun muassa kunnan kotouttamisohjelma. Kunnan on itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa laadittava kotouttamisohjelma, joka hyväksytään jokaisen kunnan kunnanvaltuustossa ja jota tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Kunnan kotouttamisohjelma sisältää muun muassa selvityksen siitä kuinka ohjelma yhdistyy kunnan strategiseen suunnitteluun ja seurantaan, sekä suunnitelman kotoutumisen edistämisen tukevista toimenpiteistä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

4 OSALLISUUS

Tässä luvussa käsitellään ihmisen osallisuutta monikulttuurisesta näkökulmasta ja sosiaalipedagogisesta viitekehystä. Luvun loppuun kerrotaan ikääntymisen sosiaalipedagogiikasta. Osana setlementtityötä ja vapaaehtoistyötä pyritään toiminnassa olevat jäsenet osallistamaan mukaan toimintaan, joten olennaista tässä tutkimuksessa on myös käsitellä osallisuuden teoriaa.

Osallisuudella tarkoitetaan ihmisten jokapäiväistä toimintaa ja osallistumista. Osallisuutta voi olla kuuluminen kansalaisjärjestöön tai poliittiseen toimintaan vaikuttaminen. Osallisuus voi kuitenkin olla ihan tavallista arkipäiväistä avunantoa, kuten naapurin auttamista tai töissä käymistä. Ympäristöllä on vaikutusta osallisuuteen, sillä se joko mahdollistaa tai rajoittaa sitä. Osallisuuden vaikuttavat myös ne tekijät, miten muut ihmiset suhtautuvat ja minkälainen vaikutus yhteiskunnan luomilla ehdoilla on. (Keskinen & Vuori 2012, 11.)

4.1 Yksilön osallisuus monikulttuurisesta näkökulmasta

Monikulttuurisen yhteisön sosiaalinen oikeudenmukaisuus vaatii Youngin (2002) mukaan mahdollistumisen (enablement) ja osallistumisen (participation). Mahdollistumisella tarkoitetaan ihmisen mahdollisuuksista ilmaista omia sosiaalisen elämän kokemuksia, tarpeita, tunteita ja mielipiteitä niissä tilanteissa, joissa hän tulee kuulluksi. Jokaisella ihmisellä tulee saada olla mahdollisuus omien taitojen kehittämiseksi ja harjoittamiselle, tarpeiden tyydyttämiseksi, omien valintojen toteuttamiselle, sekä vapaana olemiselle. (Keinänen & Mäkeläinen 2009, 188.)

Vallan suhde omaan elämään, sekä ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen on edellytys osallistumiselle. Jokaisen tulee pystyä keskustelemaan ja päättämään yhdessä heidän tärkeistä asioista. Yksilöiden ja ryhmien tasavertainen osallistuminen ja kuuleminen jokaisessa eri yhteiskunnan alalla perustuvat Youngin teoriaan kotoutumisesta. Ihmisestä tulee aktiivinen kansalainen, oman elämänsä toimija mahdollistamisen ja osallistumisen vuoksi. (Keinänen & Mäkeläinen 2009, 188.)

Maahanmuuttajat saattavat kokea ajoittain kuuluvansa useaan paikkaan, mutta samalla heille voi tulla tunne etteivät he kuulu minnekään. Se miten kantaväestö kokee ”oikean” kansalaisuuden vaikuttaa maahanmuuttajien kuulumisen kokemukseen. (Keskinen & Vuori 2012, 26.) Tasa-arvoista työtä toteuttava Setlementti voi olla maahanmuuttajalle paikka, jossa myös muulla kantaväestöllä on myönteinen suhtautuminen maahanmuuttajiin. Tästä voi tulla maahanmuuttajalle tunne, että hän kokee kuuluvansa johonkin ja että Setlementin toiminta tukee aidosti hänen osallistumistaan.

4.2 Osallisuus ja sosiaalipedagogiikka

Yhteisöllinen ja osallistuva toiminta on osa sosiaalipedagogiikkaa ja freireläistä ideologiaa. Olennaista toiminnalle on, että osallistujat ovat niitä, joita toiminta koskee. Tällöin he tuottavat itse heille tärkeää toimintaa, jonka he myös vievät päätökseen. Tämän lisäksi toiminta rajoittuu esimerkiksi tiettyyn yhteisöön. (Hämäläinen & Kurki 1997, 212.)

Maahanmuuttajalla saattaa olla vaikeuksia osallistua yhteiskunnallisiin ja vapaa-ajan toimintoihin, jos hän ei koe olevansa osa suomalaista yhteiskuntaa. Maahanmuuttaja ei koe automaattisesti kuulumisen tunnetta mikäli hän kokee syrjintää, rasismia tai toiseuden tunnetta jokapäiväisessä elämässä. (Habib 2009, 47.)

4.3 Ikääntymisen sosiaalipedagogiikka

Kurki (2007, 7, 69) kirjoittaa, että sosiaalipedagoginen innostaminen on ikäihmisille toimintaa, joka tukee heidän aktiivisuutta, riippumattomuutta ja täysipainoista osallistumista arkipäiviin ja niiden kehittämiseen omien mahdollisuuksien mukaan. Toiminnan ja aktiivisuuden ylläpitämisen tulee olla keskiössä ikäihmisen tukemisessa. Aktiivisuus ja yksilön itsemääräämiskeuden säilyminen varmistavat onnellisen vanhuuden.

Tärkeintä kotona asuvalle ikäihmiselle on se, että hänellä on sosiaalisia suhteita ja ettei hän jää yksin. Usein vanhuksilla on liikkumisongelmia ja tästä syystä he saattavat jäädä helposti paikoilleen. Ikääntyneitä tulee tukea virkistävän elämänpiirin luomisen suhteen, taistella eristyneisyyttä vastaan ja luoda heille mahdollisuuksia osallistua dynaamiseen sosiaaliseen ja kulttuuriseen elämään. Jos vanhus ei pääse ulos, on ulkomaailman tultava hänen luo. (Kurki 2007, 96.)

5 MAAHANMUUTTAJAN VANHUUS

Tässä luvussa teoreettinen näkökulma paneutuu maahanmuuttajan vanhuuteen, sillä opinnäytetyön kohderyhmänä olivat ikääntyneet maahanmuuttajat. Kappaleen alku luo kuvauksen lukijalle siitä, mitä ikääntyminen tuo tullessaan ihmiselle. Tämän jälkeen luvussa määritellään hieman vanhuuden ikää. Kappaleen lopussa kerrotaan maahanmuuttajan vanhuuden haasteista uudessa maassa.

5.1 Ikääntyminen

Ikääntyminen on biologinen jokaiselle tapahtuva väistämätön ja peruuttamaton prosessi. Ihmisen ikä rakentuu ainakin jonkin verran sosiaalisesti sukupuolen tavoin. Usealle yhteiskunnalle on tyypillistä, että ikääntyminen tuo sukupuolesta riippumatta ihmiselle korkeamman aseman. Kuitenkin monissa

nykyaikaisissa teollisen yhteiskunnan maissa ikääntyvät eivät saa huomattavan suurta auktoriteettia korkean iän vuoksi. Moderneissa yhteiskunnissa ihmisten yksilöllisiä suorituksia arvostetaan ja koska ikääntyvät eivät ole enää suorittajia, laskee heidän arvonsa ikääntymisen myötä. Tämän lisäksi myös nykyaikaisten nopeiden kulttuuristen muutoksien myötä voi ikääntyvien viisaus ja kulttuuriset kyvyt muuttua osittain vanhentuneiksi. (Eriksen 2004, 182.)

Elämänkaareen liitetyt eri merkitykset vaihtelevat eri kulttuurien välillä. Myös vanhuuteen liittyvät käsitykset ja ikäkategorioiden ovat erilaisia jokaisessa kulttuurissa. Jopa samassa yhteiskunnassa merkitykset ikääntymisestä voivat muuttua ajan kuluessa. Yksilöiden elämänvaiheiden tarkasteluun kronologinen ikä ei ole riittävä määrittäjä, sillä se kuvaa ihmisen yksilöllistä aikaa. Käsite sosiaalinen ikä on kuvaava määritelmä yhteiskunnan ikävaihejärjestelmään liittyvässä ajan ulottuvuudessa. Pelkkä ikä yhdistettynä biologiseen ja fyysiseen ikään ei kerro tarpeeksi, sillä sosio-ideologinen ja kulttuurinen konteksti jää tällöin huomiotta. (Marjeta 2001, 20.)

5.2 Vanhuuden iän määrittäminen

Iän ja eri-ikäisyyden määrittelyä on tutkimuksissa yritetty luokitella eri tavoin. Osoittautumistavat ovat kuitenkin puutteellisia, sillä ne tavoittavat vain tietyn puolen iästä. Peter Laslett'n jaottelu pitää sisällään käsitteet kolmas ja neljäs ikä. Kolmannesta iästä puhutaan silloin kun ihminen jää eläkkeelle ja viettää aktiivista ja toimeliasta kautta. Neljännessä iässä ihmisen avun tarve ja riippuvuus muista ihmisistä kasvaa. (Tedre 2003, 66.)

Suomalaisen palvelujärjestelmän mukaan eläkeikää, eli 65-vuotiaasta pidetään vanhana. Vanhuus on käsitteenä myös kulttuurisidonnainen, jota ei välttämättä lasketa vuosien mukaan. Esimerkiksi hedelmällisyys voi olla mittari, jonka mukaan ikä määritellään. Tämän lisäksi erilaiset elämänolosuhteet voivat vaikuttaa siihen, kuinka vanhaksi ihminen kokee itsensä. Maahanmuuttotyössä ikääntyvien palveluja katsotaan tarvittavan jo 55-vuotiaasta alkaen. (Sainio 2008, 6.)

Vanhenemisen määrittelyä, selittelyä tai sen vaikutusten ennustamista ei voida luotettavasti tehdä ilman, että otetaan huomioon biologiset, sosiaaliset ja psyykkiset ulottuvuudet. Vanhuuteen liittyy myös sosiaalinen käsite, sillä sen määrittely on eri yhteiskunnissa ja ajankohdissa erilainen. Vanhenemiseen vaikuttavat myös perimä, ympäristö, elintavat, koulutus, ammattiasema ja sosiaalinen status. Tämän vuoksi ihminen tulee yhä enemmän yksilöksi vanhenessaan. (Raitanen 2004, 7; Airila 2009, 7.)

5.3 Maahanmuuttajan vanhuus uudessa maassa

Maahanmuuttajan ikä ja koulutustausta ovat merkityksellisiä demografisia tekijöitä muuttohetkellä. Vanhemmat maahanmuuttajat ovat jo kerran käyneet

syntymämaansa sosialisointin ja siksi heidän on vaikeampaa sopeutua ja oppia uusia kulttuurimuotoja. Useimmiten nuorempi ihminen oppii myös uuden kielen vanhempaa nopeammin. (Alitolppa-Niitamo 1993, 31.)

Siirtyminen uuteen maahan iäkkäämmällä iällä on varsin haastavaa, sillä suuri osa elämästä ja muistoista jää taaksepäin. Yhtenä sopeutumisen avaintekijänä on oppia maan kieli, sillä jos kieltä ei ymmärrä, jää ihminen ulkopuolelle suuresta osasta ympäristön elämästä. Kielitaito antaa ihmiselle myös itseluottamusta ja tunteen autonomisuudesta. Uusi kieli ja normit ovat kuitenkin vaikeampaa ja hitaampaa omaksua vanhempana ja ne, jotka eivät ole sisäistäneet uutta kieltä, voivat olla erittäin yksinäisiä ja eristäytyneitä. (Alitolppa-Niitamo 1993, 101; Puusaari 1997, 24.)

Iäkkäiden maahanmuuttajien syrjäytyminen käy helpommin, sillä he luovuttavat sopeutumisen suhteen ja jättävät sen nuorempien harteille. Monet nuorempina muuttaneet tuntevat vanhemmalla iällä suurta kaipuuta palata omille juurilleen. Vanhentuessaan he ovat saattaneet menettää aviopuolison, ystäviä tai muuta tukiverkkoa ja siksi kaipuu menneeseen voi tulla mieleen. Iäkkäät maahanmuuttajat voivat myös kokea suurempien sopeutusvaikeuksien lisäksi kadottavansa auktoriteettisen aseman, joka heillä oli omassa maassaan. Nuoremmat maahanmuuttajat sopeutuvat he ja eivät enää arvosta iäkkäitä, sekä heidän tietojaan ja viisauksiaan. Iäkkäille kertyneet tiedot ja viisaudet ei koeta niin tärkeäksi ja tästä voi aiheutua vanhalle ihmiselle suurta ahdistusta. (Alitolppa-Niitamo 1993, 101.)

6 SOSIAALINEN VERKOSTO

Erilaisilla sosiaalisilla verkostoilla on tärkeä merkitys ihmisen jokapäiväisessä elämässä. Tässä kappaleessa käsitellään erilaisia sosiaalisia verkostoja arkisen elämän, ikääntyvien, sekä maahanmuuttajien näkökulmista. Kappaleen lopuksi luodaan kuvaus iäkkään mielekkästä ja merkityksellisestä elämästä sosiaalisissa verkostoissa.

6.1 Arjen verkostot

Sosiaalinen verkosto kuuluu käsitteenä arkipäiväiseen elämään. Arjessa voidaan puhua ”minun sosiaalisesta verkostosta”, jolla viitataan puhujan omiin sosiaalisiin suhteisiin. Ne voivat tarkoittaa myös tiettyä sosiaalista suhdetta, joka ei välttämättä keskity ainoastaan yhden ihmisen ympärille. Verkosto on yleisesti ottaen yksittäisestä ihmisestä riippuvainen ja siitä syystä se ei ole pysyvä sosiaalinen järjestelmä. (Eriksen 2004, 110–111.)

Ihmisen arjessa ihmissuhteet, välittäminen, arvostaminen ja sosiaalisen identiteetin rakentaminen ovat nivoutuneet tiiviisti yhteen. Sosiaalisella verkostolla tarkoitetaan ihmissuhteiden kokonaisuutta, jonka avulla yksilö ylläpitää omaa

sosiaalista identiteettiään. Sosiaalisella identiteetillä viitataan yksilön sosiaaliin merkityksiin vuorovaikutustapahtumissa. (Suomi 2003, 195.)

6.2 Ikääntyvien sosiaaliset verkostot

Sosiaaliset yhteydet muihin ihmisiin ovat osana ihmisen minuuden ylläpitämiseen vanhemmalla iällä. Tunne johonkin kuulumisesta on osatekijänä elämänlaadulle. Sosiaalinen tuki on keskeisenä käsitteenä ihmisten verkostojen toiminnassa. Tällainen tuki voi olla aineellista, emotionaalista tai sosiaalista. Hoivan antaminen, välittäminen ja keskustelukumppanina oleminen ovat esimerkkiksi sosiaalista tukea. (Hakonen 2008, 136.)

Kun ihminen ikääntyy, kapeutuu hänen sosiaalinen ympäristönsä ja hänen mahdollisuutensa vuorovaikutukseen pienenevät. Puute sosiaalisista kontakteista luo yksinäisyyttä ja eristäytyneisyyttä, jotka lisäävät riskiä sairastua masennukseen, varsinkin silloin kun ihminen joutuu käsittelemään eri stressitekijöitä. Muiden ihmisten kanssa tapahtuva vuorovaikutus on oiva keino tunnereaktioiden laukaisemiselle. Yksilön tunne-elämä vahingoittuu jos hänellä ei ole kuuntelevaa ihmistä rinnalla. Sosiaalisella vuorovaikutuksella on myös positiivinen vaikutus aivotoiminnalle ja henkiselle suorituskyvyille. (Airila 2009, 17.)

Ikääntyneiden ihmisten sosiaalinen tukiverkko voi olla hyvinkin laaja, mutta sosiaalisen identiteetin ja toimintakyvyn ylläpitämiseen ja kehittämiseen tarvittavat laadulliset ainekset eivät välttämättä ole riittäviä. Vanhustyön painotus onkin kohdistunut lähinnä korjaavaan työhön. Sosiaaliselle identiteetille, toimintakyvyille ja tukiverkolle onkin tärkeää, että vanhustyö tarjoaa verkostolle tukevia työmenetelmiä. Parhaimmassa tapauksessa sosiaalisen verkoston aktivoinnin vuoksi ikääntyvä ihminen voi saada psykososiaalisen tuen lisäksi myös arvostusta elämänvaiheeseensa. (Suomi 2003, 196.)

6.3 Maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot

Uuteen maahan tullessa useilla maahanmuuttajilla on aluksi vain muutamia sukulaisia tai ystäviä. Jotkut ovat saattaneet tulla uuteen maahan ilman tuttua lähipiiriä. Useissa traditionaalisen kulttuurin maissa perheellä onkin suurempi merkitys kuin länsimaissa. Ihmisen identiteetti on voimakkaasti kiinni siinä perheyhteisössä, johon hän kokee kuuluvansa, ja tämän vuoksi yksin saapuneet maahanmuuttajat kokevat perheen puuttumisen suurena menetyksenä. (Alitolppa-Niitamo 1993, 52–53.)

Yksinäisyys ja sosiaalinen eristäytyminen ovat yleisiä tuntemuksia maahanmuuttajien keskuudessa. Suurimman riskiryhmän muodostavat yksin maahan tulleet, joilla puuttuu selkeä ammatillinen identiteetti ja viiteryhmä nykyisessä kotimaassa. Tärkeitä sosiaalisen tuen tarjoajia maahanmuuttajille ovat esimerkiksi valtakunnalliset ja paikalliset etniset yhdistykset, asuinalueet, yhteisöt ja oman kulttuuriryhmän läheisyys. Tämän lisäksi tärkeää tukea tarjoavat

muodollisemmista instituutioista maahanmuuttajien neuvontapisteet, klinikat ja kriisikeskukset. (Alitolppa-Niitamo 1993, 53–54.)

Sosiaalisen tuen saaminen oman etnisen yhteisön kautta edellyttää, että oman kulttuurin yhteisö on olemassa ja saatavilla tarpeen mukaan. Tämän lisäksi yhteisön tulee olla tarpeeksi vahva ja laaja, että siellä on riittävän paljon apua antavia ihmisiä. Suomessa etnisten ryhmien koot voivat olla pieniä ja hajallaan ympäri maata, joten silloin tuen saanti voi olla haastavaa. Maahanmuuttajan oman kulttuurin edustavia perheitä tai yksilöitä saattaa asua vain muutamia sopivan etäisyyden päässä, mutta pahimmillaan niitä ei ole ollenkaan. (Alitolppa-Niitamo 1993, 184.)

Sosiaalinen tuki voi estää stressiä, joka aiheutuu elämänmuutoksista ja psyykkisistä ongelmista. Tästä syystä etnisen ryhmän tarjoama sosiaalinen verkosto vaikuttaa positiivisesti maahanmuuttajan sopeutumiseen, viihtymiseen ja mielenterveyteen. Sosiaalinen tuki toimii terapeuttisena tietona ihmiselle, sillä tällöin hän kokee, että muut välittävät hänestä ja arvostavat häntä. (Alitolppa-Niitamo 1993, 184.)

Tarpeeksi isot etniset ryhmät voivat mahdollistaa erilaiselle itseavulle tai keskinäisten avun -ryhmien muodostamiselle. Tämänkaltaiset ryhmät voivat olla esimerkiksi terapeuttisia keskusteluryhmiä. Erilaisia itseapuryhmiä voi organisoida niistä resursseista, joita etnisistä ryhmistä voi löytyä. Etniset ryhmät, jotka toimivat omien resurssien voimin saavat aikaan jäsenissä osaamisen tunnetta, itsetunnon kohottamista ja tunteen heidän elämänsä paremmasta hallitsemisesta. Keskinäisten avun -ryhmissä jäsenet luovat sosiaalisia suhteita samankaltaisten ihmisten kanssa, joilla on samanlaisia kiinnostuksen ja huolen aiheita. Useiden maahanmuuttajien eristäytyneisyys voidaan rikkoa tämän avulla. Kun ihminen voi jakaa omia kokemuksiaan vertaisten parissa, on se hänelle vapauttavaa ja helpottavaa. (Alitolppa-Niitamo 1993, 184–185.)

Erilaisilla monikulttuurisilla keskuksilla ja kansainvälisillä kohtaamispaikoilla on tärkeä merkitys maahanmuuttajille, jotka ovat omassa kotimaassaan olleet yhteisöllisissä kanssakäymisissä muiden ihmisten parissa. Ihmiset voivat esimerkiksi viettää aikaa kahvittelun ja käsitöiden parissa muiden maahanmuuttajien, sekä kantasuomalaisen parissa. Tämän lisäksi kohtaamispaikka voi tarjota paikan vaikkapa tietokoneen käyttämiselle. Keskuksissa vanhemmat ihmiset voivat nähdä, mitä nuoremmat ihmiset tekevät, ja samalla iäkkäät voivat toimia roolimalleina nuorille kulttuurin ja Suomessa elämisen suhteen. (Mikkonen 2005, 61.)

6.4 Ikääntyvän mielekäs ja merkityksellinen toiminta

Sosiaaliset verkostot ja kohtaamispaikat ovat mahdollistajina toiminnalle, joka tekee ihmisen elämästä rikkaampaa ja elämisen arvoista, sekä liittyy osaksi yhteisöä. Mielekkään ja merkityksellisen toiminnan hahmottaminen voidaan tehdä ajankäytön, harrastus- ja virkistystoiminnan tai taide- ja kulttuuritoi-

minnan kautta. Tällaiset toiminnot aktivoivat tunteet, vuorovaikutukset ja kokemusten jakamisen. Ikääntyvän identiteetti vahvistuu oman osaamisen ja pätevyyden positiivisten kokemusten myötä. Parhaimmillaan hän voi eheytyä ja saada tunteen omien elämäntavoitteiden toteutumisesta. (Hakonen 2008, 141.)

Ihmisen sosiokulttuuriset voimavarat karttuvat koko elämän ajan, mutta niille tulee erityinen merkitys vanhemmalla iällä. Työstä eläkkeelle siirtyminen voi luoda tyhjiön seniorille, ellei hänellä ole aktiviteetteja ennen eläkettä. Useat ikääntyvät ihmiset löytävät luovan puolen itsestään, kun vapaa-aika luo heille siihen mahdollisuuden. (Hakonen 2008, 142.)

Jos ikäihmisen elämä ei pidä sisällään eri virikkeitä ja tapahtumia, on seurauksena helposti toimintakyvyn ja mielialan ennenaikainen heikentyminen. Puute mielekkästä toiminnasta voi johtaa pitkästymiseen, apaattisuuteen ja itsetunnon laskuun, mikä voi edesauttaa passivoitumista, sosiaalisten suhteiden heikentymistä ja depressiota. Mitä mielekkäämpää aktivoivat toiminnot iäkkäille ihmisille ovat, sitä paremmin säilyy heidän psyykinen toimintakyky ja henkinen vireystaso. Ihmisen sosiaalisten kontaktien määrällä on myös yhteys psyykkiseen toimintakykyyn. (Airila 2009, 5.)

7 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Nina Vuori ja Hilka Yrjänä (2013) ovat opinnäytetyössään tutkineet asiakkaiden näkemyksiä Hämeenlinnan setlementti ry:n monikulttuurisen koostamispaiikka- ja toimintakeskus Kaarisillan toiminnasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa Hämeenlinnan setlementti ry:n asiakkaiden toiveita ja osaamisia, joita Kaarisillan toiminnassa voitaisiin hyödyntää. Tutkimus oli laadullinen ja sen tutkimusmenetelmänä käytettiin alkukartoitusta ja teema-haastattelua. Alkukartoitukseen osallistui 11 henkilöä ja teemahaastatteluun neljä osallistujaa. Opinnäytetyön aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tutkimustuloksissa ilmenee, että suomen kielen oppiminen koettiin tärkeäksi asiaksi Kaarisillan asiakkaille. Asiakkailta oli myös halu hyödyntää omaa äidinkieltään ja kulttuurituntemustaan Kaarisillan toiminnassa. (Vuori & Yrjänä 2013.)

Jonna Vihantola (2003) on opinnäytetyössään tutkinut ikääntyvien maahanmuuttajien kotoutumiskokemuksia Jyväskylässä. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ikääntyvien maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumisesta ja sen pohjalta luoda ehdotuksia heidän kotoutumisen edistämiseksi. Opinnäytetyössä selvitettiin myös ikääntyvien maahanmuuttajien kokemuksia Jyväskylän sosiaali- ja terveystalvveluista ja sitä minkälainen merkitys maahanmuuttajien ihmissuhteilla on heidän kotoutumisensa suhteen ja millaisena he tulevaisuutensa näkevät. Tutkimus oli laadullinen ja aineistonkeruu toteutettiin puolistrukturoitujen teemahaastattelujen avulla. Haastatteluihin osallistui yhdek-

sän yli 65-vuotiasta jyvaskyläläistä maahanmuuttajaa. Opinnäytetyön aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tutkimustuloksissa ilmenee, että ikääntyvät maahanmuuttajat pitivät kotoutumisen tärkeimpinä tekijöinä suomen kielen oppimista, perheen tuomaa tukea, sekä uuden yhteisön kuuluvuuden tunnetta. Tulosten mukaan ikääntyvät tarvitsevat yhä enemmän erityisesti sosiaalista ja psyykkistä tukea voidakseen tuntea olevansa tasavertaisia jäseniä yhteisössä. (Vihantola 2003.)

8 TUTKIMUKSEN TAVOITE

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:lle, minkälainen merkitys setlementillä on iäkkäille maahanmuuttajille. Vastaukset voivat omalta osaltaan antaa tärkeää tietoa setlementille ikääntyvien maahanmuuttajien tarpeista ja toiveista, mitä voidaan hyödyntää setlementin toiminnassa.

Tutkimuskysymykset:

- Mikä merkitys setlementillä on ikääntyville maahanmuuttajille?
- Minkälaista toimintaa ikääntyvät maahanmuuttajat setlementin toiminnalta haluavat?

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kerrotaan, kuinka tutkimus toteutettiin ja mitä eri vaiheita siihen kuului. Luvun aluksi kerrotaan kvalitatiivisesta tutkimuksesta, sillä kyseinen tutkimusote sopi parhaiten tähän opinnäytetyöhön. Seuraavaksi luku käsittelee teemahaastatteluja, sillä haastateltavia asiakkaita kuultiin teemahaastattelujen avulla. Kappaleen lopuksi kerrotaan aineiston analyysin toteuttamisesta, sekä tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä.

9.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus valikoitui tämän opinnäytetyön tutkimusotteeksi, sillä se kuvaa hyvin ihmisten käsityksiä eri asioista. Aineisto kerättiin Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:n maahanmuuttaja-asiakkailta teemahaastattelun avulla.

Laadullisen tutkimuksen luonne on kokonaisvaltaista tiedon keräämistä, jossa aineisto hankitaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ihminen on tiedon keruun välineenä. Keskeisiä tutkimusmetodeja laadulliselle tutkimukselle ovat havainnointi, tekstianalyysi, haastattelu ja litterointi. Kvalitatiivisen tutkimuksen haastatteluissa esitetään avoimia kysymyksiä valikoiduille yksilöille tai ryhmille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157, 160; Metsämuuronen 2006, 88.)

9.2 Teemahaastattelut

Haastattelu sopii useaan sellaiseen tarkoitukseen, jonka avulla on mahdollista saada esimerkiksi tietoa ihmisten mielipiteistä, käsityksistä, uskomuksista tai arvoista. Tärkeintä haastattelussa on saada niin paljon tietoa halutusta asiasta kuin mahdollista. Haastattelu on joustava menetelmä, jossa haastattelijalla on mahdollisuus kysymysten toistamiseen, väärinkäsitysten korjaamiseen, ilmausten sanamuotojen selvittämiseen ja keskustelun käymiseen tiedonantajan kanssa. Yleisesti ottaen haastattelu on metodina tutkimuksen jokaiselle osapuolelle miellyttävä kokemus. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 11; Tuomi & Sarajärvi 2003, 75.)

Tämän opinnäytetyön aineiston hankintamenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, jota käytetään yleisesti tutkimushaastattelun muotona. Teemahaastattelua kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Teemahaastattelussa tutkimustehtävästä kerätään keskeisimmät aiheet tai teema-alueet, joita tutkimuksen tavoitteen saavuttamiseksi olisi välttämätöntä käsitellä haastattelussa. Tavoitteena on, että haastateltava antaa oman kuvauksen jokaisesta teema-alueista. (Vilka 2005, 101–102.)

Teemahaastattelussa yksityiskohtaisten kysymysten sijasta haastattelu etenee tiettyjen oleellisten teemojen mukaan. Teemahaastattelu tuo haastateltavien ääneen kuuluviin ja siinä korostuu ihmisten tulkinnat ja merkitykset asioista, sekä se miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelussa kysymykset eivät voi käsitellä mitä tahansa, sillä tarkoitus on löytää merkitykselliset vastaukset tutkimukselle. Etukäteen valikoidut teemat pohjautuvat tutkimuksen viitekehukseen eli niihin seikkoihin, joista jo tiedetään. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48; Tuomi & Sarajärvi 2003, 77–78.)

9.3 Haastattelujen toteutus

Haastateltaviksi yritettiin saada yhdessä Setlementin työntekijöiden kanssa sellaisia henkilöitä joiden suomen kielen taito olisi riittävän hyvä tutkimusta varten. Opinnäytetyön tekijä kävi myös lokakuun 2014 alussa parin päivän aikana kartoittamassa Setlementin tiloissa mahdollisia haastateltavia tutkimukseen. Haastatteluista kertomisen yhteydessä tehtiin samalla tuttavuutta haastateltavien kanssa, jotta heillä olisi matalampi kynnys lähteä mukaan tutkimukseen. Haastatteluihin osallistumisen vapaehtoisuutta korostettiin jokaiselle ja jokainen haastateltava saapui määrättyinä ajankohtana haastatteluajalle.

Haastateltavia valittaessa kävi myös ilmi, että kahteen haastatteluun olisi mahdollista käyttää tulkkia. Näihin haastatteluihin osallistunut tulkki oli ollut harjoittelussa Hämeenlinnan Setlementillä, minkä vuoksi hän oli tuttu henkilö kahdelle haastateltavalle. Kahdella haastateltavalla oli siis mahdollisuus vastata omalla äidinkielellään tutkimukseen.

Opinnäytetyötä varten haastateltiin yksitellen neljää eri henkilöä, joiden ikä oli 54–65 vuotta. Jokaista haastateltavaa haastateltiin kerran. Haastateltavista kaksi henkilöä oli asunut Suomessa yli 9 vuotta, yksi alle 6 vuotta ja yksi alle 2 vuotta. Henkilöistä kolme oli naisia ja yksi mies. Haastateltavista kaksi oli kotoisin samasta maasta ja loput eri maista. Kaksi henkilöä oli kotoisin Aasiasta ja kaksi Euroopasta.

Kaksi haastattelua tehtiin täysin suomenkielellä, yhdessä haastattelussa käytettiin osittain apuna tulkkia ja yksi haastattelu tehtiin kokonaan tulkin avustuksella. Kahdessa haastattelussa oli mahdollista käyttää tulkkausta, mutta toinen haastateltava halusi omasta pyynnöstä tehdä haastattelun suomeksi. Tulkki oli kuitenkin läsnä haastattelun aikana jos haastateltava halusi varmistaa, että hän ymmärsi kysymykset ja käsiteltävät asiat oikein.

Teemahaastattelut toteutettiin lokakuun 2014 aikana Hämeenlinnassa. Haastattelupaikoiksi valittiin kaikille haastateltaville entuudestaan tuttu paikka, jonne haastateltavien olisi helppo tulla ja, että he tuntisivat olonsa mahdollisimman kotoisaksi. Kolme haastattelua toteutettiin Kumppanuustalossa, jossa myös Hämeenlinnan seudun Setlementti ry toimii. Yksi haastatteluista pidettiin Setlementin yhteistyökumppanin tiloissa Hämeenlinnassa. Rennomman tunnelman luomiseksi haastattelutilanteissa haastateltaville tarjottiin kahvia, teetä ja pientä purtavaa.

Ennen jokaista haastattelua osallistujille kerrottiin tutkimuksen merkityksestä, ääninauhurin käytöstä ja siitä, että haastateltavat käsitellään anonymisti tutkimuksessa. Haastattelujen aluksi kerrottiin myös mahdollista pitää taukoa tarvittaessa haastattelun aikana. Taukojen pitämistä ei nähty tarpeellisena haastatteluissa.

Haastattelut olivat kestoaltaan noin 30–40 minuuttia. Haastateltavat olivat halukkaita vastaamaan kysymyksiin, vaikka osa haastateltavista pahoitteli huonoa suomen kielen taitoaan. Haastattelut pyrittiin toteuttamaan teemarungon mukaisesti, mutta kuitenkin haastateltavan omaa elämäntarinaa kunnioittaen.

9.4 Aineiston analyysi

Laadullisessa aineistossa tavallisimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi (Hirsjärvi ym. 2007, 219). Tässä opinnäytetyössä haastattelujen analysointi tehtiin teemoittelemalla, sillä se on toimiva analysointimenetelmä teemahaastatteluissa. Teemoittelua suositellaan aineiston analysointitapana käytännölliseen ongelman ratkaisuun. Tarinoista saadaan siten kerättyä olennaista tietoa tutkimusongelmaan. (Eskola & Suoranta 1998, 179.)

Tutkimuksessa on käytetty paljon sitaatteja havainnollistamaan ikääntyvien maahanmuuttajien yksilöllisiä käsityksiä. Haastateltavien kommentit on ker-

rottu alkuperäisessä muodossa, jotta kielitaito ei aiheuta väärinkäsityksiä lukijalle.

Haastattelut nauhoitettiin, jotta ne pystyttiin litteroimaan, eli sanatarkasti kirjoittamaan muistiin. Litterointi voidaan tehdä kokonaisesta haastatteludialogista tai valikoiden, vaikkapa ainoastaan teema-alueista tai haastateltavan puheesta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138.)

9.5 Luotettavuus ja eettisyys

Kielitaito vaikutti tutkimustulosten varmuuteen. Jokaisessa haastattelussa haastateltavaa rohkaistiin kysymään, mikäli kysymyksiä oli vaikea ymmärtää. Tästä huolimatta on mahdollista, että joitakin kysymyksiä on voitu ymmärtää väärin. Kielitaito on voinut myös vaikuttaa haastateltavan rajoittuneilla vastauksilla, vaikka halukkuutta omien kokemusten jakamiseen olisi voinut olla enemmän. Epäselvissä tilanteissa molemminpuolinen ymmärrys pyrittiin varmistamaan, mutta riski väärinymmärrykselle oli mahdollista.

Kahdessa haastattelussa oli mahdollista käyttää tulkkausta, mutta kyseessä ei ollut kuitenkaan ammattitulkin tekemä tulkkaus, vaan tulkkina toimi kieltä osaava henkilö. Näissä kyseisissä kahdessa haastattelussa tulkki toimi kuitenkin tärkeänä tukena haastateltaville ja samalla vastaukset eri kysymyksiin voitiin antaa omalla äidinkielellä. Tulkkina toiminut henkilö oli myös tuttu entuudestaan haastateltaville ja tällä oli luultavasti merkitystä siihen, että vastusten antaminen oli varsin luontevaa.

Haastateltavat olivat tulleet eri syistä Suomeen ja kahdella osallistujalla oli taustana pakolaisuus. Tutkimukseen osallistuneille painotettiin haastattelujen vapaaehtoisuudesta ja mahdollisuudesta pitää taukoa kesken haastattelun. Osa haastateltavien kertomista asioista meni ajoittain aiheen vierestä, mutta haastateltavien annettiin kertoa rauhassa keskeytyksettä asia loppuun. Kuuntelemalla osallistujien kokemuksia voitiin osoittaa kunnioitusta ikääntyvän maahanmuuttajan omaa tärkeää elämäntarinaa kohtaan.

10 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä tutkimuksessa haettiin vastauksia siihen, minkälainen merkitys setlementillä on ikääntyville maahanmuuttajille. Tuloksissa esitellään litteroidusta aineistosta nousseiden Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:ssä käyneiden iäkkäiden maahanmuuttaja-asiakkaiden kokemuksia. Tulokset esitellään teemoittain selkiyttääkseen tulosten lukemista. Haastateltavat olivat iältään 54–65 vuotta. Tutkimustuloksista pääteemoiksi nousivat sosiaaliset kontaktit, suomen kieli, käytännön apu, ikääntymisen haasteet, osallisuus, vapaa-ajan ja arjen tukeminen, sekä kehittämissuhteet. Nämä teemat ilmenivät teema-haastatteluista saaduista aineistoista.

Osa haastatteluista on tehty haastateltaville vieraalla kielellä ja sillä on saattanut olla vaikutusta vastausten antamisessa. Mahdollisten väärinkäsitysten välttämiseksi ikääntyvien maahanmuuttajien kokemukset on haluttu tuoda esille mahdollisimman avoimesti. Tästä syystä opinnäytetyöhön käytettiin paljon suoria lainauksia haastatteluista.

10.1 Sosiaaliset verkostot

Sosiaaliset verkostot tukevat ihmisten toimintaa ja muodostavat sosiaalisen pääoman, joka voi moninkertaistaa kulttuuristen tai taloudellisten resurssien vaikutukset. Sosiaaliset verkostot toimivat suojaverkkoina ihmisille, mitkä suojaavat erilaisilta ongelmilta esimerkiksi yksinäisyydeltä, taloudellisilta ongelmilta ja informaation puutteelta. (Marin 2003, 72.)

Ikääntyvien maahanmuuttajien sosiaaliset kontaktit muodostuivat haastattelijan perusteella useimmiten omasta perheestä, muista ystäväistä ja sellaisista ystäväistä, joihin moni oli tutustunut setlementin kautta. Haastatteluissa nousi esille, että tärkeää setlementissä oli muiden ihmisten kanssa jutteleminen ja yhdessä oleminen.

No usein käyn setlementissä, koska tapaan ystäviä ja kaikki asuvat eri paikassa. (Haastateltava A)

Opiskelen suomea...aamuisin kaksi...kaksi tuntia neljänä päivänä viikossa...ja olen, olemme lasten kanssa kun tänne tulee vanhempia lasten kanssa ja tämmöisiä yhteisiä tilaisuuksia mitä järjestetään niin niissä olen mukana ja mitä vain tarvitsee tai on ohjelmassa...sen mukaan mitä niinkun meidän ohjaaja sanoo, että mitä tehdään...se on...tänään menemme teatteriin ja oli myös musiikkiryhmä ja tanssia. (Haastateltava A)

Se on niinkun tarpeellista, tänne tulee paljon ihmisiä...ihmiset voivat tulla ja olla tässä yhdessä. (Haastateltava C)

Haastatteluissa mainittiin setlementin uudet tilat Kumppanuustalossa, missä voi tavata paljon eri ihmisiä. Kumppanuustalossa aloittivat toimintansa syksyn 2014 aikana Hämeenlinnan seudun Setlementti, vapaaehtoiskeskus Pysäkki, taidekeskus Kettuki, FinFami Kanta-Hämeen mielenterveysomaiset, Hämi ry, Hämeenlinnan seudun Nuorisoasunnot, MLL:n Hämeen piiri, Hämeenlinnan seudun A-kilta, Hämeen Sininauha, Rikosuhripäivystys ja Hämeenlinnan Raamattu puhuu – yhdistys (Hämeenlinnan Kaupunkiutiset 2014). Haastateltavat kertoivat, että he tykkäävät jutella ja viettää aikaa muiden Pysäkillä vierailevien ikäihmisten kanssa.

Joo, joo, siellä ennen että setlementti ole pieni paikka, nyt on iso paikka ja siellä sinä katsot, että sä Pysäkki toimis eri paljon ihmisiä tulevat siellä, ja tämä hyvä esimerkki: viime viikko mä

nähny, että yksi suomalais naise hän sanoi, että minä ole yksin kotona. Ehkä hän oli yli 70-vuotta tai enemmän, en tiedä. Hän sanoi, että jos mä tulen setlementti tämä Pysäkki, silloin mene parempi kun ole kotona. Tämä asia, että ei ei hyvä, että ole yksin kotona. (Haastateltava B)

Joo...kaikki on hyvä esimerkki jos ole maahanmuuttaja tai suomalainen tai eri niin. Paljon ihmisiä siellä istu ja puhu tämä kaikkil on hyvä. (Haastateltava B)

-- nyt esimerkki siellä oli pysäkkitoimisto, siellä tule vanha mies ja naise joskus mä istun heidän kanssa puhu ja kuuntelen mitä hän, he sanovat. Tämä tärkeä maahanmuuttajalle, että aina pitäisi kuuntele ja puhu. (Haastateltava B)

Mennä katsomaan ja istu ja kaikki aikuiset mennä vanhampi. Kaikki naiset käsityö. Hyvä paikka, mä tykkä Pysäkki. (Haastateltava D)

Kumppanuustalon tiloissa nähtiin usein muita maahanmuuttajia ja ikäihmisiä, joiden kanssa aikaa vietettiin. Haastateltavat kokivat myös, että setlementistä on muodostunut uusia ystävyysuhteita.

Joo, joo, kyllä...esimerkki tämä setlementin työntekijä kaikki ovat nyt ystävä. Joka päivä puhun heidän kanssa ja istu. (Haastateltava B)

Ystäviä, sain ystäviä tästä...monta monta. (Haastateltava C)

Moni haastateltavista koki setlementin muuton uuteen Kumppanuustaloon myönteisenä asiana, sillä uudessa paikassa on enemmän tilaa ja enemmän ihmisiä kenen kanssa voi jutella. Yksi haastateltavista koki, että Kumppanuustalo on monipuolinen paikka erilaisille ihmisille.

Joo, eli siellä on, on no kaikenlaisia, kaikenlaista toimintaa. Tiedän, että heillä on erilaisia kerhoja ja sinne tulee, ei ainoastaan vanhoja ihmisiä, vaan myös semmoisia kehitysvammaisia. Ja monet tulevat joka päivä, heillä on saattaa olla kotona tai heillä on kotona tylsää ja he tulevat sitten tänne. He tulevat tänne ja en edes tiedä tulevatko he Pysäkkiin vai setlementtiin ja he voivat esimerkiksi istua pöydän ääressä ja pelata shakkia tai pelata kortteilla...keskustelevat erilaisista ongelmista, lukevat lehtiä. (Haastateltava A)

Setlementin ulkopuolella tapahtuvat sosiaaliset kontaktit tapahtuivat useimmiten perheen tai muiden ystävien parissa. Haastateltavat kertoivat viettävänsä aikaa perheensä kanssa ja perheenjäseniltä saama tuki vaikutti olevan varsin

merkittävää. Tukea saatiin perheeltä muun muassa ajanviettoon, tietokoneongelmiin ja vaikeasti ymmärrettävien paperien tulkitsemisiin.

-- mä olen mun vaimoni, pojan kanssa esimerkki kotona jos olen kotona ja viikossa yksi päivä mun poika ja hänen vaimonsa ja lapset kanssa tulee mun kotiin. Joskus menemme vaimoni menemme heidän kotiin ja tämä asia paljon vaikuttaa maahanmuuttajalle. Jos olet yksin, se on tosi ongelma. (Haastateltava B)

-- pojanpoika se joka päivä tulee minun luo. Pelama hänen kanssa tämä shashki...erilaisia pelejä. (Haastateltava C)

Minä, minulla on ongelma asuntovuokralasku, minä en osaa maksa ja sähkö ja lääkärilasku. Minulla on paljon ongelma koska minä en osa, mutta lapsi on lähellä. Minulla on ongelma mutta lapsi autta. (Haastateltava D)

Koska nyt minun lapsi kaikki osaa papereita mitään ongelma kaikki lukea, ei paljon ongelma. (Haastateltava D)

Liebkind (1994, 228) kirjoittaa, että ne maahanmuuttajat, jotka ovat integroituneet suomalaiseen yhteiskuntaan, tarvitsevat ja kaipaavat oman kulttuuri- taustansa seuraa. Tärkeää on, että maahanmuuttajat saavat käyttää omaa äidinkieltään. Liebkindin mukaan maahanmuuttaja voi olla erityisen haavoittuva, jos hänellä ei ole saman kulttuurin kuuluvia ihmisiä sosiaalisena verkostona.

10.2 Suomen kieli

Haastatteluissa nousi vahvasti esille suomen kielen tärkeys. Jokaisella haastateltavalla oli kokemuksia suomen kielen oppimisesta setlementissä ja suomen kielen puhumista ja oppimista pidettiin tärkeänä. Samankaltaisuutta oli myös Vuoren ja Yrjänän (2013, 13) opinnäytetyössä, jossa haastateltavat olivat pitäneet suomen kielen oppimista tärkeänä asiana Kaarisillassa käydessään.

Opiskelen suomea...aamuisin kaksi...kaksi tuntia neljänä päivänä viikossa. (Haastateltava A)

Enemmän me, tykkään että tykkään istu ja kuuntele suomen kieli, tämä tärkeä mulle, vaikka paljon kirjaita luen suomen kieli mutta kuuntelen, kuunteleminen on tärkeämpi. (Haastateltava B)

-- opiskelen suomen kieltä, kun olen käynyt täällä opiskelemasa suomen kieltä, arxilla ja setlementissä. Joka päivä olen tässä. (Haastateltava C)

-- on tärkeä opiskella suomea. Se on ensisijaista. (Haastateltava C)

Setlementti ennen ole kurssi, oppi suomen kielen kurssi. (Haastateltava D)

-- haluaisin oppia suomen kieltä erityisesti sen takia, että voisin keskustella Pysäkille tulevien ihmisten kanssa, koska sinne tulee tämmösiä vähän vanhempia ihmisiä ja siellä on sitten erilaisia pelejä ja erilaista toimintaa ja niillä on vielä monilla vielä enemmän ongelmia kuin minulla. (Haastateltava A)

Valtakielen osaamisen katsotaan olevan ovi yhteiskuntaan. Maahanmuuttajan onkin tärkeää osata riittävän hyvin valtakieltä, että hän pärjää mahdollisimman hyvin yhteiskunnassa. (Räty 2002, 158.)

10.3 Käytännön apu

Monelle haastateltavalle setlementti on myös paikka, josta voi saada apua tavallisiin arkisiin asioihin vaikkapa tietokoneongelmiin liittyen. Ikääntyvät maahanmuuttajat kertoivat, että heillä on ollut ongelmia ymmärtää joitakin kirjoja, virallisia papereita tai muita selvitettäviä asioita. He ovat käyneet kysymässä apua setlementistä, jossa työntekijät ja työharjoittelijat ovat auttaneet heitä.

-- jos oli, on jotain kysymyksiä ollut ja niitä on ollut paljon. Ja alussa emme edes tieneet miten täytetään semmoisia tavallisia hakemuksia tai asiapapereita. (Haastateltava A)

-- he auttavat aina, jos on jotain ongelmia niin ratkaisemaan niitä kysymyksiä. Jos eivät osaa auttaa minua niin sitten kääntyvät jonkun puoleen. (Haastateltava A)

-- tämä on niin kun ainut paikka mistä voi saada semmosta informaatiota ja sitten täällä voi ratkaista erilaisia ongelmia ja täällä autetaan ihmisiä. (Haastateltava A)

Esimerkki jos mulla joka paperi ole ongelma, autta setlementissä ja hän autta mei, minun kanssa mitä se on. (Haastateltava B)

Mielestäni tämä setlementti on hyvä, että maahanmuuttajalle että autama. (Haastateltava B)

Tietokoneesta ja sitten kielioppimisesta... (Haastateltava C)

10.4 Ikääntymisen haasteet

Ikääntyminen tuo tullessaan erilaisia haasteita jokaiselle ihmiselle. Tämän tutkimuksen haastateltavat toivat esille, että ikääntymiseen tarvitaan tukea

suomen kielen käyttämiseen, sosiaalisiin suhteisiin, sekä teknisiin ja arkisiin asioihin. Apu tulee usein perheen tai setlementin kautta.

Me toivotaan, että aina setlementti autta maahanmuuttajalle varsinkin tämä kieliasioita, että eri. Tiedätkö, että vanha mies ja nais varsinkin maahanmuuttaja enemmän tarvitse apua tämä kieliasia tai eri asia mutta aina jos käy setlementissä ja halua apua he appua. (Haastateltava B)

Olen jo siinä iässä, että minua ei, en halua enää muuttaa oikein mitään...haluan puhua hyvin suomea, se on minun ainoa suuri, tärkeä ongelmani. (Haastateltava A)

Kun ikää tulee lisää, on myös maahanmuuttajan tärkeää löytää oma paikka, missä voi viettää aikaa hänelle tärkeiden ihmisten parissa. Setlementti ja Kumppanuustalo ylipäätään koettiin hyvänä paikkana ikääntyville maahanmuuttajille.

Kyllä he tänne tulevatkin, me tulemme tänne. Tämä rakennus on hyvin miellyttävä. Kaikki on niin kun yhdessä täällä, tai yhdessä paikassa. Ei, täällä ei tunne edes oloaan yksinäiseksi, täällä on paljon ihmisiä. (Haastateltava A)

-- he tulevat tänne ja täällä on sitten ohjelmaa, on kaikenlaista erilaista mitä voi tehdä ja voi tietokonetta katsoa ja kotona olisi pitkästyttävää olla. (Haastateltava A)

Semmosta niin kun yhdessäoloa, koska kun vanhenee, niin sitten ettei, ettei vain jää niinkun yksin kotiin. Tarvitaan paikka missä voi sitten olla ihmisten kanssa...tavata ystäviä ja käsitöitä. (Haastateltava C)

Hyvä iso paikka on, tärkeä paikka maahanmuuttajalle. (Haastateltava D)

-- vanhampi maahanmuuttaja kaikki mennä. Hyvä paikka vanhampille. Esimerkiksi mennä istua ja tutustumaan ja vähän helppo käsityö. (Haastateltava D)

Haastateltavat kertoivat saavansa tukea perheenjäseniltä erilaisiin asioihin. Ikääntyvät maahanmuuttajat kertoivat, että ongelmia ei ole esimerkiksi paperiasioissa, kun omat lapset voivat auttaa. On tietenkin mahdollista, että omat lapset muuttavat pois vanhempien läheltä, tai aikaa ei vain riitä vanhempien kanssa niin usein.

-- tämä tosi tämä vanha tai mies tai naise ole tarvitse apua tosi ongelma joo...mutta jos ihmise mene vanhaa esimerkki en voi mennä kävelee mitä tehdä, täällä ole paljon ongelma esimerkki poja tai yrit katso ehkä yksi päivä, kaksi päivä (viikossa) autta

mutta aina ei voi auttaa. Tämä kaikki jos ihmise mene vanha, kaikilla tämä ongelma. (Haastateltava B)

Minä ei ole ongelma paljon. Minun tyttö mene naimisiin ja toinen tytär ja poika, minä ole yksin ja mies kanssa, ehkä ongelma tule. Mut ei paljon ongelma. (Haastateltava D)

Kaiki maahanmuuttaja sama. Lapsi ole lähellä, ei paljon ongelma sitten. (Haastateltava D)

Tulee ongelma kaikille. Vanhampi vanhampi ongelma paljon joo. Lapsi mene naimisiin ja lapsi lapsi kaikki. Etsi elä ja työssä kaikki, ongelma tule paljon. Kaikki maahanmuuttaja. (Haastateltava D)

län vaikutus näkyy myös fyysisinä seikkoina. Osa haastateltavista kertoi omien sairauksien tai ylipäätään vanhuuden tuovan haasteita esimerkiksi opiskeluun tai työntekoon. Halua olisi kuitenkin jatkaa työskentelyä.

-- niin ei oteta enää kursseille, että on aika myöhää aloittaa opiskelut ja sitten minulla on ammatti mutta sitten en voi työskennellä sen mukaan, minulle on tehty leikkaus. Ja sitten ei voi enää...joo...on vaikea alkaa enää opiskelemaan mitään, koska on jo ikää paljon ja on sairauksia ja vanhuus. (Haastateltava A)

Minun iässäni käy usein niin, että kun heräät aamulla niin voi olla, että yhtenä päivänä haluat työskennellä, sitten toisena päivänä onkin selkä on kipeänä eikä sitten enää haluta. (Haastateltava A)

-- nyt olen asu Suomessa meillä ole hieno ja vain tämä maailma ongelma, että työasia, että mä paljon yritä että menen työssä mutta en voi mennä koska minä tiedän tämä työtilanne on ongelma. (Haastateltava B)

-- mä olen viiskymmentäneljä tai kolme vuotta ja toinen asia on mun jalka on kipeä. Raskas työ meillä oli ongelma, mutta jos mä löydä hyvä työtä mä valmis mä tykkään työtä. (Haastateltava B)

Kaikki pysyvästi Suomessa asuvat ulkomaalaiset ovat oikeutettuja samoihin työvoimapalveluihin kuin muu kantaväestö. Maahanmuuttajien yleiskuva Suomen työelämästä on kuitenkin usein varsin heikkoa ja heiltä puuttuvat omat sosiaaliset verkostot, joiden avulla he voisivat ohjautua työmaailmaan. (Räty 2002, 184.)

Kotouttamislain avulla pyritään madaltamaan maahanmuuttajien kynnystä päästä työelämään. Kotouttamislaki takaa, että jokaiselle työttömälle maahanmuuttajalle luodaan yksilöllinen polku työelämään sijoittumiseen. Alku-

vaiheeseen kuuluu kartoittaa kieliopetuksen tarve, ammatillinen koulutustarve ja mahdollisuudet suomalaisille työmarkkinoille sijoittumiselle. Maahanmuuttajille tarjotaan yleensä maahanmuuton alkuvaiheessa suomen kielen ja yhteiskuntatuntemuksen opetusta työvoimapolitiittisena koulutuksena. Kaikille halukkaille maahanmuuttajille ei kuitenkaan ole aina tilaa kursseille. (Räty 2002, 185.) Tästä oli kokemusta myös eräällä haastateltavalla.

Minulla on sellaisia ystäviä, jotka tulivat Suomeen ja he puhuivat huonosti suomea. Esimerkiksi minulla on sellainen ystävä, jolla on sairas äiti ja hän on inkeriläinen...häntä ei oteta kursseille, koska hän on eläkkeellä. (Haastateltava A)

Työn tekemiseen nähdään myös oma kulttuurinen tausta. Yksi haastateltavista kertoi, miten normaalia työn tekeminen omassa maassa oli ja mitä aiheutuu, kun töitä ei olekaan.

-- jos se menet normaali, esimerkki melkein monta kuukausi olen ollut työtön. Olen ollut kotona ja se on vähän vaikea maahanmuuttajalle että istu kotona, koska tiedätkö, esimerkki mun maassa oli paljon sukulaisia, siellä oli aina sota jos esimerkki sun kotona aina ajattele mun sukulais esimerkki isä, äiti tai veliä kaikkia olen esimerkki ulkona ja työssä se on parempi meille, jos istu kotona tosi vaikea tule monta ongelma esimerkki pysy, psyk, mitä tämä, psyhylogi. (Haastateltava B)

Työllistyminen ikääntyvälle maahanmuuttajalle on usein haastavaa ja työlästä. Osa haastateltavista kertoi saaneensa erilaisia kuntouttavan työn jaksoja, työkokeiluja tai työharjoitteluja setlementistä tai lähiökeskuksista, mitä TE-toimistolla oli ehdotettu. Setlementin ja lähiökeskusten rooli ikääntyvien maahanmuuttajien harjoittelupaikoille on ollut varsin suuri haastattelujen perusteella.

-- mä, minä aina työhalussa, mutta en löydä työpaikka, aina ole ollu työharjoittelu tai kuntouttava työ tai työkokeilupaiikka ja suomen kurssi, suomenkielen. (Haastateltava B)

-- me käyn työvoimatoimistossa, TE-toimisto, ja siellä puhua hänen kanssa. Sen jälkeen hän sanoi, jos halua mene setlementti, ja tuln setlementti. (Haastateltava B)

-- mä kaksi kertaa ennen mä olen ollut työharjoittelu setlementti, nyt myös olen. (Haastateltava B)

-- olen kuntoutuva työ setlementissä, viikossa viisi päivää, joka päivä neljä tuntia. (Haastateltava B)

Hämeenlinnassa on kaksi lähiökeskusta, olen ollut myös harjoittelussa siellä. (Haastateltava A)

Minä olin työharjoittelu, harjoittelussa lähiökeskussa... (Haastateltava C)

2011 minä olin töissä lähiökeskus, molemmat lähiökeskus. Yksi vuosi ei setlementti harjoittelu työssä. (Haastateltava D)

-- ja mä aina mennä työharjoittelu paljon. Mä mennä harjoittelu, kymmen vuotta minä olen Suomessa minä asun, kaikki harjoittelu lähiökeskus, ei toinen paikka. (Haastateltava D)

Monta kertaa työtoimisto sano, mene setlementti työharjoittelu. Mä sanon kaukana. Mä tykkään lähiökeskus, aina menen lähiökeskus joo mä tykkän. Ja mä osa kaikki paikka ja ihmiset. (Haastateltava D)

10.5 Osallisuus

Osa haastateltavista on kertonut olevansa mukana järjestämässä toimintaa esimerkiksi setlementissä ja lähiökeskuksella. Yksi haastateltavista on auttanut toista maahanmuuttajaa suomen kielessä setlementissä ja toinen haastateltava on ollut mukana paljon lähiökeskuksen toiminnassa. Kaksi haastateltavista kertoi myös jakavansa käsityövinkkejä muille ihmisille.

-- mä autta suomen kieli tämä maahanmuuttaja ei ymmärrä suomen kieli vähän autan hänen kanssa vaikka minä en voi paljon autta hänen kanssa mutta vähän. (Haastateltava B)

-- osaan esimerkiksi virkata hyvin ja voin jakaa sitä kokemusta mitä minulla on niin toisille. (Haastateltava A)

Mä osaa vähän käsityö, ja istu suomalaiset lähellä ja minä teen käsityö, ompelee käsityö ja paljon erilainen käsityö. (Haastateltava D)

Minä lähiökeskus retkellä ja mä menän suomalaise kanssa retki ja joo lähiöpäivä mä mennä auttaa siellä. (Haastateltava D)

Osallisuutta ovat arjen pienet asiat, kuten kuulluksi ja huomioiduksi tuleminen, oman elämän asioihin vaikuttaminen, omien asioiden päättäminen, sekä keskustelut ja tapaamiset. Ihminen kokee olonsa osalliseksi omassa yhteisössään ja yhteiskunnassa esimerkiksi sosiaalisen vuorovaikutuksen, kuten työn ja harrastusten, osallistumis- ja vaikuttamistoiminnan kautta. Yksilön kuuluminen ja kiinnittyminen yhteisöihin ja yhteiskuntiin kuvaavat hyvin osallisuutta. Osallisuus voi olla kohtaamista, osallistumista, vaikuttamista, emansipaatiota ja toimijuutta. Osallisuuden kokemukset ovat yhteydessä ihmisen omaan elämismaailmaan, identiteettiin ja sosiaalisiin verkostoihin. (Setlementtiliitto n.d.d.)

Yksi haastateltavista kertoi, että hän teki vapaaehtoistyötä setlementissä aikaisemmin. Hän kävi tapaamassa ikäihmisiä, joiden kanssa hän jutteli ja auttoi eri asioissa. Haastateltava oli tavallaan ystävöiminnassa ikäihmisille.

-- viisi tai kuusi vuotta sitten jos mä yks kerta mene tämä vanha ja naiste, mies mutta menny setlementin kautta. Sen jälkeen mä sanoin setlementin sano, minä valmis viikossa yksi päivä lauantai tai sunnuntai mä menen siellä miesten tai naisen, vanha naisten ja miehellä mä autta ilman raha vain yksi päivä, en halua rahaa, ei mitään halua, vain minä auta häntä. (Haastateltava B)

Kyseinen haastateltava olisi myös halukas jatkamaan vapaaehtoisena olemista iäkkäille ihmisille. Hän ei ole kuitenkaan tiedä, onko toiminnalle enää tarvetta.

Vaikka mä olen sanot setlementi, että minä valmis joka viikko mä menen siellä auttaman, mutta sen jälkeen ei kukan ilmoita minulle, ehkä ei tarvitse, tai ei tietä. (Haastateltava B)

10.6 Vapaa-ajan ja arjen tukeminen

Haastattelujen perusteella ikääntyvät maahanmuuttajat viettivät varsin paljon vapaa-aikaansa setlementissä, jonne tultiin näkemään ystäviä ja oppimaan suomen kieltä. Setlementin lisäksi iso rooli vapaa-ajan ja arjen vietosta oli perheellä, jonka kanssa haastateltavat viettivät runsaasti aikaa. Muuten arkea vietettiin erilaisten liikunnallisten aktiviteettien merkeissä ja lähiökeskuksessa vierailemalla. Haastateltavat osasivat nimetä myös joitakin paikkoja, missä ikääntyvät maahanmuuttajat voivat viettää aikaansa.

-- mä viikossa neljä päivää mä menen kuntosali ja yksi päivä menen uimahalli. Ei muita paikka. (Haastateltava B)

Tulen opiskelemaan neljä päivää (suomen kieltä setlementtiin), sitten pyörylen, kävelen sauvon kanssa ja kesällä kävin paljon metsässä poimimaan marjoja, sieniä ja tavaan sukulaisia, niitten kanssa vietän aikaa. Kesällä uin paljon ja nyt joka viikko käyn uimahallissa...kotona teen käsitöitä. (Haastateltava C)

Lähiökeskus, keskuksessa se Katumalla missä minä asun, siellä lähellä se keskus...on tässä monta paikkaa on. Kaik riippuu sinusta itsestä et haluatko sinä mennä tai istu kotona yksin. Ihminen on semmonen, se riippuu ihmisestä...joku viihtyy yksikseen ja sitten jollekin on tärkeää, että on niin kun niitä on sosiaalisia suhteita ja pitää olla tai haluaa ehkä olla liikkeellä enemmän. (Haastateltava C)

Vanhempi ihmis, ihminen lähiökeskus on hyvä paikka, setlementti on hyvä paikka. Pysäkki on hyvä paikka vanhempi joo hyvä. Aina mennään istumaan ja askartele ja käsityö. Hyvä paikka molemmat. (Haastateltava D)

Jukolassa on myös kirjasto... tiedän, että täällä on monia paikkoja mutta en vain niin kun osaa sanoa nyt muita. (Haastateltava A)

Usea haastateltava kertoi, että Hämeenlinnan lähiökeskukset voivat olla sellaisia paikkoja, missä maahanmuuttajat voivat viettää aikaansa. Yhdelle haastateltavalle lähiökeskus oli tärkeä paikka, jossa pystyi viettämään omaa arkea. Lähiökeskus oli kyseiselle henkilölle tärkeämpi paikka kuin setlementti, koska se sijaitsi lähellä hänen kotiaan. Haastateltava kävi lähiökeskuksella esimerkiksi erilaisissa ryhmissä ja jos hän tarvitsee apua erilaisissa tietokone tai paperiasioissa, hän käy kysymässä apua lähiökeskukselta.

Lähiökeskus minulle lähellä. Minä, minulla on ongelma ja meillä ongelma, mene lähiökeskus. (Haastateltava D)

Ei setlementti, koska kaukana. Parampi lähiökeskus, lähellä. (Haastateltava D)

Minä menen lähiökeskus, istu ja puhu ja vanha ryhmä on, mummoryhmä mä tykkää mennä. Mä menän lähiökeskus ja istu käsityö kaikki tekee. (Haastateltava D)

-- mä paljon mennä lähiökeskus, kaikki sama, oma koti. Mä osa kaikki, keittiö, varasto, työhuoneessa ja olohuoneessa kaikki, koska mä yksi vuosi töissä siellä mä se oli molemmat lähiökeskus, lännessä ja itäinen lähiökeskus. Lähiökeskus sama oma koti, mennä rauhaan ja mennä istuu. (Haastateltava D)

Nyt lapsi kaikki osaa. Lapsi ei osaa minä menen lähiökeskus. (Haastateltava D)

10.7 Kehittämisehdotukset

Kun haastateltavilta kysyttiin, mitä setlementissä voisi tehdä toisin, olivat haastateltavat varsin yksimielisiä siitä, että setlementissä on kaikki hyvin, eikä mitään tarvitse muuttaa. Varsinkin suomen kielen puhumista ja oppimista pidettiin tärkeänä asiana, mitä halutaan jatkossakin tehdä. Tämän lisäksi joitakin yksittäisiä kehittämisehdotuksia eräät haastateltavat halusivat kuitenkin tuoda esille. Yksi ehdotuksista liittyi tietokoneen hankintaan setlementin tiloihin ja toinen liikunnallisiin aktiviteetteihin. Tietokone haluttiin, jotta tärkeitä asioita, kuten työharjoitteluun liittyviä asioita voitaisiin tehdä tietokoneella. Yksi haastateltavista koki liikunnan ulkoilmassa mieluisaksi ja hän haluaisi, että siihen liittyvää toimintaa olisi myös setlementissä.

-- ennen ole ollut setlementissä yks tietokone, että asiakkalle. Nyt ku kenellä ole ongelma ja tarvitse tämä tietokone, mutta nyt ei ole asiakkaalle tietokone, että jotkut käytä tietokonetta. (Haastateltava B)

Esimerkki minä olen työharjoittelu mä tarvitsen tietokone. Ei ole, ennen ole ollu mä menen sene, nyt ei ole. (Haastateltava B)

Matkalla tai retkellä tai liikku liikkua...en liikkua paikalla vai tehdä jotain liikkumiseen liittyvä, koska ehdin paljon istua paikallani ja neuloa. (Haastateltava C)

Kävely tai...talvella ja kävellä ja olla luonnossa. (Haastateltava C)

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mikä merkitys Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:llä oli ikääntyville maahanmuuttajille. Työn tavoitteena oli tuoda esille setlementille ikääntyvien maahanmuuttajien näkökulma, jotta tärkeää tietoa kyseisen kohderyhmän toiveista ja tarpeista voitaisiin mahdollisesti hyödyntää setlementin toiminnassa. Aineisto kerättiin teemahaastattelujen avulla.

Tutkimuskysymyksinä oli, mikä merkitys setlementillä on ikääntyville maahanmuuttajille ja minkälaista toimintaa ikääntyvät maahanmuuttajat setlementin toiminnalta haluavat. Kerätystä aineistosta voitiin analyysin jälkeen tehdä johtopäätökset ja niitä voitiin verrata teoreettiseen viitekehykseen ja aiempiin tutkimuksiin.

Tutkimuksen tulokset vahvistivat Vuoren ja Yrjänän (2013) opinnäytetyön samankaltaisuutta suomen kielen tärkeydestä maahanmuuttajille. Tutkimustulosten mukaan suomen kielen oppimista ja sen käyttämistä ikääntyvät maahanmuuttajat pitivät tärkeänä asiana setlementissä käydessään. Suomen kieltä haluttiin oppia myös siitä syystä, että sitä voitaisiin puhua setlementin ja Kaarisillan ihmisten parissa. Kuten aiemmin mainittiin, on valtakielen riittävä osaaminen tae sille, että ihminen pärjää mahdollisimman hyvin yhteiskunnassa.

Tutkimustulosten perusteella tärkeä merkitys setlementillä oli sosiaalisena verkostona olemisen ikääntyville maahanmuuttajille. Haastateltavat kertoivat, että tärkeää setlementissä oli muiden ihmisten kanssa jutteleminen ja yhdessä olemisen. Haastateltavat näkivät setlementin muuton uuteen Kumppanuustaloon myönteisenä asiana, sillä uudet tilat ovat isommat ja paikalla käy esimerkiksi Pysäkin ikäihmisiä, joiden kanssa moni ikääntyvä maahanmuuttaja tykkäsi jutella ja viettää aikaa.

Alitolppa-Niitamo (1993, 184) kirjoittaa, että maahanmuuttajien suurimpia ongelmia ovat yksinäisyys, eristäytyneisyys ja kommunikaatiovaikeudet kantaväestön kanssa ja siksi sosiaaliset verkostot ovatkin oikeanlaista ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä. Myös erilaisilla etnisillä järjestöillä ja yhdistyksillä on tärkeä rooli sekä vähemmistön etujen ajajina, että sosiaalisten verkostojen tarjoajina.

Opinnäytetyössä oli myös olennaista ottaa esille ikääntymiseen liittyvät haasteet, sillä ajattelin, että ikääntyvät maahanmuuttajat voivat antaa tärkeää tietoa, mitkä seikat ovat niitä, mihin esimerkiksi setlementti tai Hämeenlinnan muut toimijat voisivat kiinnittää huomiota.

Tutkimustuloksissa ilmeni, että ikääntyvät maahanmuuttajat haluavat tukea suomen kielen oppimiseen. Tähän he saivat tärkeää apua setlementistä. Ikääntyvien maahanmuuttajien on usein vaikeaa löytää työpaikka, mutta setlementti oli tarjonnut usealle haastateltavalle jonkinlaisen työharjoittelupaikan. Tärkeää tukea usealle haastateltavalle antoi heidän oma perheensä ja tukea tarvittiin esimerkiksi tietokoneasioissa. Mikäli perheen apua ei ollut saatavilla, kysyttiin apua esimerkiksi tietokoneongelmiin joko setlementistä tai lähiökeskuksesta.

Opinnäytetyön tulosten mukaan haastateltavat olivat olleet tai olivat parhailaan jonkinlaisessa työharjoittelussa tai kuntouttavassa työssä setlementissä. Setlementillä näyttäisi siis olevan tärkeä rooli maahanmuuttajien työllistämisen suhteen.

Tutkimustulosten perusteella haastateltavat saivat myös erilaista käytännön apua ongelmiinsa setlementistä. Apua saatiin virallisten papereiden tulkitsemisessa, muiden yleisten asioiden ja tietokoneongelmien selvittämisessä.

Opinnäytetyön tuloksista ilmeni myös, että setlementti on saanut ikääntyviä maahanmuuttajia osallistumaan mukaan osaksi setlementin toimintaa. Yksi haastateltavista kertoi jakavansa käsityövinkkejä muille osallistujille ja toinen haastateltava oli ollut vapaaehtoisena setlementin toiminnassa.

Vapaa-ajan ja arjen tukeen liittyvät seikat oli mielestäni hyvä ottaa esillä tässä opinnäytetyössä, vaikka ne eivät täysin liittyneet tutkimuskysymyksiin. Mielestäni on tärkeää, että setlementin lisäksi myös muut Hämeenlinnassa toimivat tahot voivat saada arvokasta tietoa siihen, mitä palveluita ikääntyvät maahanmuuttajat arkena käyttävät.

Tutkimuksen tuloksissa kävi ilmi, että vapaa-aikaa vietettiin liikuntaharrastusten parissa, lähiökeskuksella, setlementissä tai perheen parissa. Liikuntaharrastuksista mainittiin uinti, kuntosali, pyöräily, sauvakävely, sekä marjojen ja sienten poimiminen. Lähiökeskus oli yhdelle haastateltavista tärkeä paikka, jossa hän vietti aikaa erilaisten ryhmien parissa, sekä samalla hän sai kysyessään apua omiin ongelmiinsa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli myös selvittää, minkälaista toimintaa ikääntyvät maahanmuuttajat setlementin toiminnalta haluavat. Tutkimustuloksista selvisi, että tärkein asia iäkkäille maahanmuuttajille oli suomen kielen puhuminen ja oppiminen, ja sitä haluttiin jatkossakin lisää. Yksi haastateltava toivoi setlementin tilaan tietokonetta, sillä entisessä paikassa sellainen oli ollut. Haastateltavan mukaan tietokoneella voisi esimerkiksi katsoa tärkeitä työharjoitteluun liittyviä asioita. Toinen haastateltava haluaisi lisää liikunnallisia aktiviteetteja ja varsinkin ulkoilmassa liikkuminen olisi kyseiselle haastateltavalle tärkeää.

12 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi alkoi loppuvuodesta 2013, jolloin otin ensimmäisen kerran yhteyttä Hämeenlinnan setlementtiin opinnäytetyöhön liittyen. Vielä tuolloin oli alustavaa puhetta, että voisin tehdä opinnäytetyön setlementille, mutta aihetta ei vielä lyöty lukkoon. Keväällä 2014 saimme vahvistettua setlementin työntekijöiden kanssa, että opinnäytetyö voisi liittyä ikääntyviin maahanmuuttajiin. Yhteydenpito setlementin kanssa oli koko opinnäytetyöprosessin ajan varsin sujuvaa ja yhteistyö toimi mallikkaasti. Mielestäni sain hyvin tarvittavaa tukea setlementiltä, kun sitä kysyin.

Tutkimustehtävä ja -kysymykset muodostuivat jo melko varhaisessa vaiheessa, kun opinnäytetyön aihe oli keksitty. Aluksi mietin, että tutkimuksen voisi toteuttaa ryhmähaastattelun avulla, mutta onneksi päätin tehdä yksilöhaastatteluun, sillä sen avulla tutkimustuloksista saatiin yksityiskohtaisemmat ja jokaisen haastateltavan näköiset.

Tutkimuksen teossa halusin ottaa huomioon eettisyyden ja luotettavuuden. Jokainen haastateltu jäsen osallistui tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heidän lupaansa kysyttiin suullisesti henkilökohtaisesti. Jokaiselle haastateltavalle painotettiin, että haastattelu toteutetaan anonymisti, eikä heitä voi tunnistaa tutkimustulosten ja haastattelujen perusteella. Pyrin litteroimaan ja analysoimaan haastattelut mahdollisimman pian jokaisen haastattelun jälkeen. Tutkimusprosessista tuli johdonmukainen kokonaisuus, sillä teoreettinen viitekehys, aineiston hankintatapa, aineiston analyysimenetelmä ja raportointi muodostivat selkeän yhteyden.

Opinnäytetyöstä nousi myös huomaamatta esille uuden Kumppanuustalon merkitys ikääntyville maahanmuuttajille. Kumppanuustalon sosiaaliset kontaktit voivat antaa maahanmuuttajille tärkeitä kokemuksia yhteenkuuluvuudesta ja integroitumisesta. Integroitumisen kannalta ikääntyvälle maahanmuuttajalle voi olla tärkeää jutella muiden suomalaisten iäkkäiden ihmisten kanssa ja jakaa samankaltaisia kokemuksiaan heidän kanssaan.

Mielestäni opinnäytetyön aiheeni on varsin ajankohtainen, sillä maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvanut merkittävästi viime vuosikymmenten ai-

kana ja myös ikääntyvien maahanmuuttajien määrä kasvaa. Lisäksi tutkimuksia ikääntyvistä maahanmuuttajista, varsinkaan Kanta-Hämeen alueelta, on haastavaa löytää, joten oli hienoa tehdä tästä aiheesta opinnäytetyö.

Jatkotutkimuksena voisi tutkia ikäihmisten käyttämiä palveluita Hämeenlinnassa. Koska ikääntyvien maahanmuuttajien määrä kasvaa Suomessa, olisi myös mielenkiintoista, jos jokin tutkimus liittyisi dementoituneiden maahanmuuttajien erityistarpeisiin.

Toivon, että Hämeenlinnan seudun Setlementti ry voi hyödyntää tästä opinnäytetyöstä saatuja tuloksia. Mielestäni on tärkeää, että ikääntyviä maahanmuuttajia on kuultu ja he ovat päässeet sanomaan omat tärkeät mielipiteensä setlementistä ja ikääntymisestä. Kiitos kaikille opinnäytetyöprosessiin osallistuneille!

LÄHTEET

Airila, A. 2009. Vanhusten viriketoiminnan perusteet - opas vanhustyöntekijöille. 2002 / 2007 / 2009. Ikäinstituutti.

Alitolppa-Niitamo, A. 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.

Eriksen, T. 2004. Toista maata? Johdatus antropologiaan. Tampere: Tammerpaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Habib, H. 2009. Nuorten muuttajien leimaaminen. Työn kohteet ja tekijät – kenelle toimintaa ja kenen kanssa töitä tehdään? Teoksessa Harinen, P, Honkasalo, V., Souto, A., & Suurpää, L. (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 91, 44–48.

Hakonen, S. 2008. Ikääntyvien voimavarat. Teoksessa Suomi, A & Hakonen, S. (toim.) Kuluerästä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Juva: WS Bookwell Oy, 121–152.

Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa: Kansanvalistusseura.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hämeenlinnan kaupunki 2014. Viitattu 17.9.2014.
<http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Maahanmuutto/Maahanmuuttotyto/Tilastoja/>

Hämeenlinnan Kaupunkiutiset 2014. Kumppanuustalossa on mieliala korkealla. Viitattu 18.11.2014. <http://www.kaupunkiutiset.com/uutiset/270820-kumppanuustalossa-mieliala-korkealla>

Hämeenlinnan seudun Setlementti ry. 2014. Viitattu 20.8.2014.
<http://www.hmlsetlementti.net/?x118281=174268/>

Hämeenlinnan seudun Setlementti ry, n.d.a. Viitattu 20.8.2014.
<http://www.hmlsetlementti.net/hml-seudun-setlementti/>

Hämeenlinnan seudun Setlementti ry. n.d.b. Viitattu 20.8.2014.
<http://www.hmlsetlementti.net/toimialat/>

Hämäläinen, J & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.

Keinänen, T. & Mäkeläinen, K. 2009. Aktiivinen kansalaisuus kotoutumisen edellytyksenä. Teoksessa Harinen, P., Honkasalo, V., Souto, A-M & Suurpää, L. (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Hakapaino, 183–204.

Keskinen, S. & Vuori, J. 2012. Erot, kuuluminen ja osallisuus hyvinvointiyhteiskunnassa. Teoksessa Keskinen, S., Vuori, J. & Hirsiaho, A. (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print, 7–35.

Kurki, L. 2007. Innostava vanhuus. Sosiokulttuurinen innostaminen vanhempien aikuisten parissa. Helsinki: FINN LECTURA.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Viitattu 22.9.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386#Pidm1540752>

Liebkind, K. 1994. (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Marin, M. 2003. Sosiaaliset verkostot. Teoksessa Marin, M. & Hakonen, S. (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: WS Bookwell Oy, 72–93.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 1. laitos, 1.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mikkonen, A. 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto. Vammalan kirjapaino Oy, 53–71.

Puusaari, H. 1997. Kulttuurinmuutos koettelee maahanmuuttajaa – Psykososiaalinen kohtaaminen. Teoksessa Pitkänen, P. (toim.) Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: Oy Edita Ab, 21–32.

Raitanen, T. 2004. Johdanto. Teoksessa Raitanen, T. (toim.), Hänninen, T. (toim.), Pajunen, H. (toim.) & Suutama, T. (toim.) Geropsykologia. Vanhenemisen ja vanhuuden psykologia. Porvoo: WS Bookwell Oy, 7–12.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Sainio, S. 2008. Ikääntyvien maahanmuuttajien tilanne- ja palvelutarveselvitys Helsingissä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, pdf-tiedosto. Viitattu 6.9.2014. emelproject.eu/file_download/4/DIAKsovintopalvelutarve.pdf

Setlementtiliitto, n.d.a. Viitattu 20.8.2014.
<http://www.setlementti.fi/setlementtiliitto/historia/>

Setlementtiliitto, n.d.b. Viitattu 20.8.2014.
<http://www.setlementti.fi/setlementtiliitto/historia/setlementtiliiton-perustaminen/>

Setlementtiliitto, n.d.c. Viitattu 20.8.2014.
<http://www.setlementti.fi/toiminta/seniori-ja-vanhustyö/>

Setlementtiliitto, n.d.d. Viitattu 23.11.2014.
<http://www.setlementti.fi/yhdessa-mukana/yhdessa-mukana-projekti/arvokas-vanhuus/osallisuus/>

Sisäasianministeriö, n.d. Maahanmuuton vuosikatsaus. Viitattu 22.9.2014.
http://www.migri.fi/download/43811_43667_Maahanmuuton_tilastokatsaus2012_web.pdf?91caae8e92fbd088

STAT YHT Vaesto tilasto. 19.9.2014. Postia päivystävälle informaatikolle. Vastaanottaja Joel Ranta-aho. Sähköposti. Viitattu 19.9.2014.

Suomi, A. 2003. Verkostosuuntautunut työ. Teoksessa Marin, M. & Hakonen, S. (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Juva: WS Bookwell Oy, 195–204.

Suomen virallinen tilasto 2013. Väestörakenne. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 17.9.2014. <http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/index.html>

Tedre, S. 2003. Hoiva ja vanhuus. Teoksessa Marin, M. & Hakonen, S. Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: WS Bookwell Oy, 57–61.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014a. Viitattu 14.10.2014.
http://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014b. Viitattu 14.10.2014
http://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/kotouttamispalvelut/

Vihantola, J. 2003. Ikääntyvien maahanmuuttajien kokemuksia Jyväskylässä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuori, N. & Yrjänä, H. 2013. ”Tuntuu kiva sisällä” – Kaarisilta koetaan yhtenä isona perheenä. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Vuosikertomus. 2013a. Suomen Setlementtiliitto ry, pdf-tiedosto. Viitattu 14.10.2014.

<http://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/31422040c51220a1acd78158d1bb8be3/1413276330/application/pdf/528449/Setlementtiliiton%20vuosikertomus%202013.pdf>

Vuosikertomus. 2013b. Hämeenlinnan setlementti ry, pdf-tiedosto. Viitattu 14.10.2014.

http://hmlsetlementti-net-bin.directo.fi/@Bin/02a56c2e0e8c7c9a897bf3336fd6ac9b/1408535451/application/pdf/175077/Hml_setlementti_2013_Vuosikertomus.pdf

Väestökisterikeskus 2013. Asukasluvut. Joulukuu 2013. Viitattu 19.10.2014. <http://vrk.fi/default.aspx?docid=7768&site=3&id=0>

HAASTATTELUKYSYMYKSET

MAAHANMUUTTAJUUS

- Kuinka kauan olet asunut Suomessa ja kuinka vanha olet?
- Miten tulit Suomeen?
- Oletko sopeutunut mielestäsi hyvin Suomeen?
- Mitkä asiat sopeutumiseen ovat auttaneet?

SETLEMENTTI

- Kuinka usein käyt setlementissä?
- Miten sait tietää alun perin setlementistä?
- Kuinka kauan olet ollut mukana setlementin toiminnassa?
- Miten vietät aikaasi setlementissä?
- Mitä hyvää setlementissä on?
- Mitä haluaisit muuttaa setlementissä?

OSALLISUUS

- Voisiko sinun taitoja ja osaamista hyödyntää setlementissä?
- Mitä voisit itse tehdä setlementissä?
- Pystytkö toteuttamaan omia taitojasi vapaasti setlementissä?
- Koetko kuuluvasi tähän (setlementin) yhteisöön/ryhmään?

IKÄÄNTYMINEN

- Mitä tukea setlementti tarjoaa iäkkäimmille maahanmuuttajille?
- Missä vietät arkeasi?
- Mitä uusia tarpeita ikääntyminen tuo tullessaan?

SOSIAALISET SUHTEET

- Oletko saanut setlementistä uusia ystäviä?
- Koetko yksinäisyyttä?
- Mistä muualta saat apua yksinäisyyteen jos sitä on?
- Mitä setlementin ihmissuhteet sinulle merkitsevät?
- Missä muualla tapaavat ihmisiä?
- Oletko pyytänyt muita tuttaviasi mukaan setlementin toimintaan?

LOPPUKYSYMYKSET

- Onko jotain muuta mitä haluaisit vielä sanoa?